

PŘÍRUČKA PRO PEDAGOGY A PRACOVNÍKY ŠKOLY

PŘIJÍMÁNÍ A ZAČLEŇOVÁNÍ ŽÁKŮ S OMJ

Výstupy projektu Učíme se spolu na ZŠ U Krčského lesa, Praha 4
2021–2023

Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

SIMI

PŘÍRUČKA PRO PEDAGOGY A PRACOVNÍKY ŠKOLY

PŘIJÍMÁNÍ A ZAČLEŇOVÁNÍ ŽÁKŮ S OMJ

Výstupy projektu Učíme se spolu na ZŠ U Krčského lesa, Praha 4
2021–2023

Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

OBSAH

1	ZÁKLADNÍ POJMY A LEGISLATIVA	5
2	PŘIJÍMÁNÍ A ADAPTACE ŽÁKŮ S OMJ	7
3	JAZYKOVÁ PODPORA	14
4	ZAČLEŇOVÁNÍ ŽÁKŮ S OMJ DO VÝUKY	17
5	SPOLUPRÁCE ŠKOLY S RODIČI, KTEŘÍ NEROZUMÍ ČESKY	23
6	SPOLUPRÁCE S EXTERNÍMI PARTNERY	27
7	DALŠÍ DOPORUČENÉ ZDROJE	28
	PŘÍLOHA 1: Informační materiály pro žáky	30
	PŘÍLOHA 2: Informační materiály pro rodiče	31

ÚVOD

Tato příručka vznikla pro potřeby učitelů ZŠ U Krčského lesa. Poskytuje jim přehled možností podpory, které mohou využít při práci s žáky s odlišným mateřským jazykem (dále OMJ).

ZŠ U Krčského lesa má s žáky s OMJ značné zkušenosti. Od roku 2016 se ve škole počet žáků-cizinců více než zdvojnásobil a ve školním roce 2021/2022 žáci-cizinci¹ tvořili téměř pětinu všech žáků školy (bez žáků s OMJ a žáků-cizinců, kteří přišli v průběhu roku, jako například uprchlíci z Ukrajiny). S žáky s OMJ² tak pracují více méně všichni pracovníci školy. Můžeme předpokládat, že trend v navyšování počtu žáků-cizinců na škole bude i v dalších letech pokračovat. Právě proto škola potřebuje mít k dispozici systematický přehled nástrojů, doporučení a praktických tipů, jak při začleňování těchto žáků postupovat, a právě to je také cílem této příručky, která bude dostupná všem nynějším i budoucím pracovníkům školy.

Příručka je výsledkem dlouholeté spolupráce ZŠ U Krčského lesa a organizace Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s. (SIMI)³. Spolupráce s organizací SIMI začala formou multikulturních programů pro žáky školy v roce 2016 a prohloubila se v době uzavření škol z důvodu epidemiologické situace kvůli onemocnění Covid-19 v roce 2020. Během distanční výuky probíhalo online doučování pro žáky s OMJ s dobrovolníky SIMI. Spolupráce pokračovala i v letech 2021 až 2023, kdy se škola zapojila do projektu Učíme se spolu, který se zaměřuje na komplexní podporu při začleňování žáků s OMJ.

Aspirací projektu Učíme se spolu je posílení inkluze ve dvou pražských základních školách, ZŠ U Krčského lesa je jednou z nich. Projekt usiluje o inkluzi žáků s OMJ do třídy, školy i společnosti skrze propracovaný program online doučování těchto žáků, při zapojení interkulturních pracovníků a dobrovolníků. Ve snaze o komplexnost nabízené pomoci projekt pracuje i se zbytkem třídního kolektivu a pamatuje i na podporu pedagogů.

Příručka informuje o potřebách žáků s OMJ a faktorech vedoucích k jejich lepšímu začlenění do třídních kolektivů i výuky. Seznamuje s postupy a návrhy k práci s touto cílovou skupinou. Obsahuje také seznam organizací v blízkosti školy, které pracují s dětmi s OMJ a rovněž seznam použité literatury, stejně jako odkaz na online zdroje, které jsou pro práci se žáky s OMJ užitečné. Vzhledem k tomu, že se nejedná o odbornou publikaci, materiály jsou citovány v průběhu textu v poznámkách pod čarou, aby to nebylo pro čtenáře rušivé. Příručka vychází z informačních zdrojů uvedených v závěru, ze zkušeností z praxe na ZŠ U Krčského lesa a z praxe Sdružení pro integraci a migraci, o.p.s. a ze SWOT analýzy vypracované v této škole na téma začleňování žáků s OMJ, která byla realizována na začátku roku 2022 a poté v květnu 2023.

.....
1 Za žáky-cizince označujeme v českém školství žáky, kteří mají jiné občanství než české.

2 Žáci s odlišným mateřským jazykem jsou žáci, kteří podle legislativy nemusí spadat do kategorie cizinců, přesto jejich znalost českého jazyka je nedostatečná a žáci potřebují jazykovou podporu (např. žáci z bilingvních rodin, dlouhodobě pobývajících v zahraničí apod.).

3 Sdružení pro integraci a migraci (SIMI) je nevládní organizace, která od roku 1992 poskytuje všestrannou podporu migrantům a uprchlíkům v České republice. Nabízí jim právní a sociální poradenství, psychosociální podporu, služby interkulturní práce, informační a komunitní aktivity. Součástí práce SIMI je rovněž analytická, watchdogová a advokační činnost, vzdělávání a metodická podpora pro profesionály a instituce. Aktivně pracuje také s českou veřejností, působí skrze aktivity na školách, veřejné akce, sociální sítě a média. Více na www.migrace.com.

1 ZÁKLADNÍ POJMY A LEGISLATIVA

Vzdělávání žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ) představuje v dnešní době aktuální, průřezové a svou povahou komplexní téma. První kapitola této publikace se proto věnuje informacím o tom, kdo vlastně jsou žáci s OMJ, jaké jsou jejich potřeby a jaké faktory mají vliv na jejich začlenění. Shrnuje také definice dalších základních pojmů i legislativní ukotvení problematiky inkluze žáků s OMJ do českého školství.

1.1 ŽÁK S ODLIŠNÝM MATEŘSKÝM JAZYKEM

Žáci s odlišným mateřským jazykem (OMJ) tvoří poměrně různorodou skupinu. Někteří přicházejí ze zahraničí, jiní v ČR vyrůstají od narození, někteří s rodiči česky nikdy nehovoří, jiní ano. Mohou mít cizí, české nebo dvojí státní občanství. Společným prvkem pro tyto žáky je však **nedostatečná znalost českého jazyka**, která jim ztěžuje plnění povinné školní docházky na českých školách.

Vzhledem k jazykové a často i sociokulturní bariéře, **mohou žáci s OMJ při nástupu do české školy prožívat směs protichůdných pocitů**. Na jednu stranu se do nové školy těší, na druhou stranu mají obavy, jak vše zvládnou, a nejistota, zda uspějí. Oproti svým spolužákům mohou prožívat zvýšený stres, pocit osamění, izolace, vyčerpání či pocit neúspěchu, které mohou vyústit ve vzdor nebo odmítání českého prostředí. Musí se také adaptovat na nový školský systém, rozdíly v učebních osnovách a jiný způsob hodnocení. K tomu, aby se zvládli úspěšně začlenit do české školy i společnosti, **proto potřebují zvýšenou podporu**.

Tato podpora není jen **jazyková**, i když **ovládnutí mluvené i psané češtiny je pro začlenění žáků s OMJ nezbytné**. Škola by zároveň měla vytvořit **prostředí, ve kterém se tito žáci cítí vítáni a v bezpečí**, a mají se na koho obrátit pro podporu a pomoc. Dále potřebují podporu, aby se **zorientovali v české kultuře, společnosti i ve škole a jejich pravidlech**. Stejně jako jiné děti potřebují **navazovat vztahy se svými vrstevníky**, sdílet s nimi společné zážitky a zakoušet pocit úspěchu.

Úspěšnost začlenění žáků s OMJ závisí na mnoha různých faktorech. Patří mezi ně:

- odlišnost školského systému, kde byli dosud vzděláváni,
- délka pobytu v českém prostředí a míra pochopení české kultury,
- příbuznost mateřského jazyka žáka s českým jazykem,
- úroveň znalosti českého jazyka,
- motivace k učení,
- pravidelnost a kvalita přípravy do školy,
- vztah jejich rodin ke vzdělávání,
- kvalita komunikace mezi žáky, rodinami a školou,
- míra integrace jejich rodin do českého prostředí,
- sociokulturní specifika.

Z pozice pedagogů je možné mnohé z těchto faktorů pozitivně ovlivnit a přispět tak k rychlejšímu začlenění žáků s OMJ do školy. Například učitelé mohou ovlivnit četnost a srozumitelnost **komunikace** mezi nimi a rodiči těchto žáků, pravidelně rodiče **informovat** o potřebách žáka, jeho prospěchu a pokrocích, informovat o volnočasových aktivitách nabízených školou nebo komunitních akcích školy, využívat služby interkulturních pracovníků během třídních schůzek a mnoho dalšího. Více o jednotlivých možnostech, jak pedagogové mohou ovlivnit začlenění žáků s OMJ do fungování školy, představíme v dalších kapitolách příručky.

1.2 ROZCESTNÍK DALŠÍCH ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Adaptační koordinátor – pozice vytvořená za účelem podpory pro žáky-cizince po jejich nástupu do základního vzdělávání v ČR financovaná Národním pedagogickým institutem ČR (NPI ČR).

Asistent pedagoga (AP) – pozice vytvořená v rámci podpůrného opatření dle § 16 školského zákona (ŠZ), které slouží k vyrovnání podmínek dětí a žáků v oblasti jejich speciálních vzdělávacích potřeb a umožňuje jim tak vzdělávání na běžných školách. Obzvláště efektivní podporu pro žáky s OMJ představují dvojijazyční AP, kteří ovládají jejich mateřský jazyk i češtinu.

Čeština jako druhý jazyk (ČDJ) – jazyk, kterým se žák s OMJ vzdělává v prostředí české školy.

Inkluzivní vzdělávání / inkluze – proces, jehož snahou je nastavení takového systému vzdělávání, který umožňuje všem dětem bez rozdílu plnit povinnou školní docházku, resp. navštěvovat školu, ideálně v místě jejich bydliště.

Jazyková příprava – výuka českého jazyka nad rámec běžné výuky, která je dle § 20 ŠZ určena nově příchodním žákům-cizincům za účelem jejich začlenění do základního vzdělávání. Jazyková příprava je bezplatná a realizuje se na školách k tomu určených, více viz legislativa.

Kmenová škola – základní škola, ve které žák plní povinnou školní docházku.

Pedagogicko-psychologické poradenství ve školství – poradenství poskytované školskými poradenskými zařízeními (tj. pedagogicko-psychologickými poradnami a speciálně pedagogickými centry) a školskými poradenskými pracovišti. Tato zařízení jsou zřizována dle § 116 ŠZ.

Určená škola – základní škola zařazená na seznam škol pro poskytování bezplatné jazykové přípravy dle § 20 ŠZ. Jedná se vždy o školu zřízenou obcí, krajem nebo svazkem obcí.

Žáci-cizinci – žáci, kteří nejsou občany ČR a kteří plní povinnou školní docházku na území ČR. Jedná se o výraz, který má na rozdíl od výrazu „žáci s OMJ“, oporu v legislativě.

1.3 LEGISLATIVA

Podle stávající právní úpravy⁴ mají nárok na bezplatnou jazykovou přípravu dle § 20 ŠZ pouze žáci-cizinci, kteří nejsou občany ČR a kteří plní povinnou školní docházku na území ČR po dobu nejvýše 12 měsíců. Ostatní žáci s OMJ nárok na jazykovou přípravu ze zákona nemají. Za určitých podmínek je ale možné zařadit je do skupiny pro jazykovou přípravu poskytovanou žákům-cizincům. Žáci s OMJ potom mají nárok na podpůrná opatření dle § 16 školského zákona.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále školský zákon či ŠZ) stanovuje následující:

§ 16 – podpůrná opatření pro žáky znevýhodněné nedostatečnou znalostí českého jazyka.

- Jedná se např. o využívání speciálních pomůcek a metod, úpravu organizace, obsahu vzdělávání či hodnocení, individuální vzdělávací plán, služby asistenta pedagoga nebo výuku češtiny jako druhého jazyka.
- Související vyhláška č. 27/2016 Sb. stanovuje, jak realizovat § 16 školského zákona, a definuje jednotlivé stupně podpůrných opatření vč. např. příslušného počtu hodin ČDJ za rok.

TIP

Nárok žáků s OMJ na různá podpůrná opatření podrobně popisuje materiál MŠMT: Metodické doporučení pro poskytování služeb školských poradenských zařízení žákům s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka.

§ 20 – Vzdělávání cizinců a osob pobývajících dlouhodobě v zahraničí

- **odst. 2 písm. d)** definuje přístup jednotlivých kategorií cizinců ke vzdělávání. § 36 dále upřesňuje, že **povinná školní docházka se vztahuje na všechny děti, které na území ČR pobývají legálně déle než 90 dní,**
- **odst. 5 a) a (6)** definují povinnost krajského úřadu **zajistit bezplatnou jazykovou přípravu žáků-cizinců** k jejich začlenění do základního vzdělávání.

- vyhláška č. 48/2005 Sb. stanovuje, jak realizovat § 20 školského zákona. **Novela č. 271/2021 Sb.** upravuje od září 2021 systém financování a organizace jazykové přípravy pro žáky-cizince:

- Jazykovou přípravu nadále poskytují výhradně školy určené příslušným krajským úřadem (podmínka min 5 % žáků/cizinců). Vyhláška rozšiřuje dostupnost určených škol (vždy minimálně jedna škola ve správním obvodu obce s rozšířenou působností).
- **Nárok na jazykovou přípravu mají pouze žáci-cizinci**, kteří plní povinnou školní docházku v ČR **po dobu kratší než 12 měsíců**. Cizinci, kteří tyto podmínky nesplňují, stejně tak jako žáci s OMJ, mohou být do jazykové přípravy zařazeni, pokud je ve skupině místo.
- Jazyková příprava cizinců nově probíhá **v době vyučování**, přičemž žák je z vyučování, které se překrývá s jazykovou přípravou, **uvolněn**.
- Rozsah podpory je **min. 100 a max. 200 hodin** dle orientačního vstupního testu, jazyková příprava probíhá maximálně po dobu **10 kalendářních měsíců**.
- Skupiny pro jazykovou přípravu fungují **prezenčně i distančně**.

- § 50 (4) – cizinec přestává být žákem školy, pokud se neúčastní vyučování nepřetržitě po dobu nejméně 60 vyučovacích dnů, nedoloží důvody své nepřítomnosti a svou docházku do příslušné školy nepotvrdí ani na základě následné písemné výzvy ředitele školy. U držitelů dočasné ochrany je tato doba pouze 15 dnů! **Přehledné shrnutí Lex Ukrajina I a II** nabízí portál www.inkuzivniskola.cz a **Metodické komentáře k zákonu Lex Ukrajina IV** od MŠMT⁵.

Příchod a integraci žáků-cizinců také upravuje nová legislativa Lex Ukrajina I, II, III a IV, která reaguje na příchod žáků uprchlíků z Ukrajiny. Lex Ukrajina je souhrnný název pro zákony č. 65/2022 Sb., 66/2022 Sb. a 67/2022 Sb., které jsou postupně novelizovány. Souhrn legislativy naleznete také na webu edu.cz.

.....

⁴ Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění účinném od 1. 2. 2022.

⁵ MŠMT k novému systému jazykové přípravy vydalo Metodický materiál k poskytování bezplatné jazykové přípravy v předškolním a základním vzdělávání

2 PŘIJÍMÁNÍ A ADAPTACE ŽÁKŮ S OMJ

Kapitola přináší informace k nastavení systému školy k přijímání a adaptaci žáků s OMJ. V kapitole najdete shrnutí rolí ve škole v systému začleňování, postup při přijímání a adaptaci žáků s OMJ do školy, na co myslet před zápisem, na co se připravit, když žák přijde v průběhu roku a jak systémově podchytit adaptaci dítěte ve třídě a jazykovou podporu.

Důležité jsou aktivity jejichž cílem je adaptace dítěte s OMJ na školní prostředí, podpora vztahů ke spolužákům a spolužáků k žákovi, ale také nastavení spolupráci s rodinami žáků s OMJ, aby

docházelo k pravidelné vzájemné komunikaci. Tato kapitola přináší postupy a doporučení, jak ve škole nastavit proces přijímání a adaptace žáků z různého interkulturního prostředí.

2.1 PROCES PŘIJÍMÁNÍ ŽÁKŮ S OMJ NA ZŠ U KRČSKÉHO LESA

ZŠ U Krčského lesa každoročně přijímá desítky nových žáků s OMJ. Ve školním roce 2022/2023 byl počet přijatých žáků vyšší z důvodu přijetí uprchlíků z Ukrajiny. Škola přijímá všechny žáky bez rozdílů podle spádové oblasti. Žáci s OMJ jsou rovnoměrně rozděleni do jednotlivých tříd. Ve škole je také snaha o rozdělení dětí do tříd tak, aby nevznikaly velké jazykové skupiny se stejným mateřským jazykem.

Od září 2021 škola figuruje na krajském seznamu **škol pro poskytování bezplatné jazykové přípravy žákům-cizincům**. Pro nově přichozí žáky-cizince se tedy ve škole realizuje jazyková příprava v jazykových skupinách dle § 20 ŠZ. Žáci absolvují jazykovou diagnostiku, ve které se vyhodnotí jejich znalost češtiny. Na základě diagnostiky je poté žákovi vytvořen **vyrovnávací plán**, ve kterém je individuálně a se souhlasem zákonného zástupce rozvrženo učivo. Těm, kteří mají nulovou nebo velmi slabou znalost češtiny, je doporučeno navštívit **Pedagogicko-psychologickou poradnu (PPP) pro Prahu 4**, s níž škola úzce spolupracuje. Žáci s OMJ pak mohou získat nárok na podpůrná opatření, která jim s českým jazykem pomohou. Na základě vyrovnávacího nebo individuálního vzdělávacího plánu (IVP) žáci navštěvují hodiny **češtiny jako druhého jazyka (ČDJ)**.

Na škole působí učitelka s kvalifikací pro výuku češtiny jako druhého jazyka (ČDJ). Škola disponuje dostatkem kvalifikovaných učitelů k zajištění povinné jazykové přípravy žáků-cizinců dle nové legislativy, která vstoupila v platnost v září 2021 a podle vyjádření zaměstnanců školy má dostatek financí na pomůcky a materiály pro výuku ČDJ. Škola se nicméně v poslední době potýká s **nedostatkem personálu pro zajištění výuky češtiny pro odpolední doučování žáků s OMJ**. Ve školním roce 2021/2022 se tak nejvíce problematickou jevila jazyková podpora žáků s OMJ, jenž nespádají do kategorie žáků-cizinců. Situace byla částečně

řešena odpoledním doučováním češtiny pro žáky s OMJ v rámci **Národního plánu doučování**. Bohužel tento problém setrval i ve školním roce 2022/2023. Navíc se k žákům, kteří nespádají do kategorie cizinců, přidali ještě žáci, kterým roční jazyková příprava nestačila ke zvládnutí dostatečné úrovně češtiny pro výuku. Škola na situaci zareagovala podáním projektu na školní rok 2023/2024 v rámci Šablony, ve kterém bude zahrnuto odpolední doučování žáků s OMJ.

V rámci přijímacího řízení je dlouhodobě doporučována možnost doplnění znalosti českého jazyka v jazykových kurzech realizovaných neziskovými organizacemi. Od března 2020 škola **spolupracuje s organizací SIMI v rámci aktivity online doučování žáků s OMJ s dobrovolníky**. Distanční výuka také poukázala na větší potřebu spolupráce školy s rodiči a na potřebu informovat rodiče (především Vietnamce) v jejich mateřském jazyce. Škola tudíž začala více využívat i **službu interkulturních pracovníků**.

Mezi adaptační podpůrná opatření pro žáky s OMJ, které škola realizuje, patří asistentky pedagoga (pouze na 1. stupni), individuální hodnocení, práce s kolektivem a spolupráce s rodiči. Speciální přístup k žákům s OMJ se uplatňuje i v družině. Při výuce učitelé běžně používají online překladače a slovníky. Od září 2022 na škole působí také **ukrajinsky hovořící kolegyně (vychovatelka ve školní družině)**, což pro školu také znamenalo velkou pomoc při urgentní potřebě překladu při komunikaci.

Školní poradenské pracoviště poskytuje služby speciálního pedagoga pro 1. a 2. stupeň, školního psychologa a výchovných poradců pro 1. a 2. stupeň. Prevenci sociálně patologických jevů zabezpečuje metodik prevence. Na škole působí také **koordinátorka vzdělávání žáků s OMJ**. Jejich jednotlivé role v rámci začleňování žáků s OMJ ve škole jsou popsány níže.

2.2 SHRNUTÍ ROLÍ V SYSTÉMU ZAČLEŇOVÁNÍ⁶

ROLE ŘEDITELKY ŠKOLY

- Zajišťuje finanční zdroje na podporu žáků s OMJ.
- Podporuje činnost učitelky ČDJ a koordinátorky vzdělávání žáků s OMJ, informuje pedagogický sbor o jejich roli.
- Pověřuje koordinátorku vzdělávání žáků s OMJ koordinaci systému podpory těchto žáků ve škole.
- Vytváří příležitost ke vzdělání pedagogických pracovníků v oblasti začleňování žáků s OMJ a podporuje je v tom.

ROLE ZÁSTUPCE ŠKOLY

- Získá o novém žákovi s OMJ co nejvíce informací ještě před jeho příchodem do školy (je-li to možné).
- Vede přijímací pohovor a nastavuje během něj spolupráci školy a rodičů.
- Předává veškeré informace o novém žákovi třídnímu učiteli, koordinátorce vzdělávání žáků s OMJ a ostatním pedagogům.

ROLE TŘÍDNÍHO UČITELE / TŘÍDNÍ UČITELKY

- Úzce spolupracuje s koordinátorkou vzdělávání žáků s OMJ.
- Připravuje třídní kolektiv na příchod žáka s OMJ.
- Provádí pedagogickou diagnostiku nového žáka, informuje o ní učitele ČDJ, koordinátorku vzdělávání žáků s OMJ a ostatní pedagogy.
- Zajišťuje adaptaci nového žáka s OMJ na nové školní i kulturní prostředí v prvních dnech a týdnech.
- Posiluje adaptační procesy a socializaci žáků s OMJ v rámci třídnických hodin, ve třídě usiluje o respektující a podporující vztahy.
- Komunikuje s rodiči a v případě potřeby využívá služby interkulturních pracovníků.
- Ve spolupráci s dalšími pedagogy vypracovává pro žáka vyrovnávací plán (obdobu PLPP).

ROLE UČITELKY / UČITELE ČDJ

- Společně s koordinátorkou vzdělávání žáků s OMJ provádí jazykovou diagnostiku žáků s OMJ po jejich nástupu do školy a následně v průběhu jejich vzdělávání, aby vyhodnotila jejich pokroky.
- Společně s koordinátorkou žáků s OMJ nastavuje formu a způsob výuky ČDJ pro jednotlivé žáky s OMJ.
- Zajišťuje samotnou výuku žáků s OMJ.
- Ostatním pedagogům poskytuje metodickou podporu, jak žáky s OMJ zapojit do běžné výuky a jak je hodnotit.

ROLE KOORDINÁTORKY VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S OMJ

- Je pověřena ředitelkou školy, aby ve spolupráci s ostatními pedagogy koordinovala systém podpory žáků s OMJ ve škole.
- Koordinuje tým učitelů žáků s OMJ, tým se pravidelně schází a koordinuje společně podporu žáků s OMJ.
- Ostatním učitelům poskytuje metodickou podporu, jak žáky zapojit do běžné výuky a jak je hodnotit.
- Provádí jazykovou diagnostiku žáků s OMJ po jejich nástupu do školy a následně v průběhu vzdělávání.
- Pomáhá novému žákovi při adaptaci na nové školní i kulturní prostředí v prvních dnech a týdnech, je odpovědná za předání informačních listů o škole žákům s OMJ a jejich rodičům.
- Na základě jazykové diagnostiky a ve spolupráci s třídními učiteli i ostatními pedagogy navrhuje konkrétní podporu žáka s OMJ – pro žáky na 1. i 2. stupni (rozsah výuky ČDJ, doučování, pomoc asistenta pedagoga, individuální plán podpory a způsob hodnocení, úpravy cílů a metod výuky, pomůcky aj.) Domlouvá se s ostatními učiteli na výukovém plánu žáků s OMJ a na společném postupu.
- Společně s učiteli ČDJ nastavuje formu a způsob výuky ČDJ pro jednotlivé žáky s OMJ a zajišťuje samotnou výuku ČDJ.
- Komunikuje o způsobu podpory žáka s OMJ s jeho rodiči a se všemi ostatními pedagogy (průběžně) a organizuje společně s interkulturními pracovníky infoschůzky pro rodiče žáků s OMJ.
- Spolupracuje s koordinátorem doučování SIMI a informuje a možnosti online doučování pro žáky s OMJ.
- Ve spolupráci s ostatními pedagogy na 1. i 2. stupni průběžně vyhodnocuje pokroky žáků s OMJ a navrhuje úpravy v podpoře.
- Koordinuje multikulturní a komunitní akce ve škole, které pomáhají otevřít dialog mezi rodiči žáků s OMJ, pedagogy a žáky samotnými.

ROLE ASISTENTKY / ASISTENTA PEDAGOGA

- Úzce spolupracuje s třídním učitelem.
- Pomáhá novému žákovi s OMJ při adaptaci.
- Během hodiny běžné výuky je žákovi k dispozici pro případ, že potřebuje pomoc.
- Upravuje listy a zadání pro žáka s OMJ.⁷
- Může doučovat žáky s OMJ (financováno projektově).

6 S úpravami převzato z Příručky pro začleňování žáků s OMJ ve FZŠ Tábořská, META, o. p. s. z roku 2021.

7 Pokud je přiřazen k dítěti s OMJ, nebo se ve třídě vyskytuje vícero dětí s OMJ, má asistent možnost zpracovat pracovní list po konzultaci s učitelem konkrétního předmětu.

ROLE UČITELE / UČITELKY JAKÉHOKOLIV PŘEDMĚTU

- Spolupracuje s koordinátorkou vzdělávání žáků s OMJ na sestavení individuálního plánu podpory a domlouvá se s ní na výukovém plánu pro žáka s OMJ.
- Přizpůsobuje obsah a metody vzdělávání pro žáka s OMJ dle jeho vyrovnávacího plánu.
- Vytváří uzpůsobené pracovní listy nebo upravuje zadání pro žáka s OMJ tak, aby tyto materiály byly vhodné i pro ostatní žáky, připravuje si vizuální podporu apod.
- Zohledňuje jazykovou bariéru žáka s OMJ, a proto neočekává, že zvládne učivo ve stejném rozsahu jako ostatní žáci, a tento fakt zohledňuje při hodnocení žáka s OMJ.
- Hodnotí žáka individuálně, za jeho osobní pokroky, na základě plnění cílů stanovených ve vyrovnávacím plánu.

2.3 PŘIJETÍ ŽÁKA S OMJ DO ŠKOLY

Přijetí žáků s OMJ do školy s sebou přináší mnohá specifika vyplývající z odlišného jazykového a kulturního prostředí. **Rodiče žáků s OMJ mají často nedostatečnou znalost češtiny, neznají**

český vzdělávací systém a nemají dostatek základních informací ohledně každodenního školního života. Nástup žáků s OMJ proto vyžaduje zvýšenou pozornost a přípravu celé školy.

2.3.1 ZÁPIS DO PRVNÍHO ROČNÍKU V ŘÁDNÉM TERMÍNU

Pro bezproblémový průběh zápisu je užitečné poskytnout rodičům základní informace v jazyce, kterému rozumí. Je třeba dát jim vědět:

- kdy a kde se zápis koná,
- co s sebou mají rodiče přinést (rodný list dítěte přeložený do českého jazyka, svůj cestovní pas a pas dítěte, povolení k pobytu, doklad o bydlení⁸ a žádost o přijetí),
- jak bude zápis probíhat,
- jaká jsou kritéria přijetí (doporučený seznam požadovaných znalostí),
- zda bude u zápisu přítomen interkulturní pracovník či kde je možné si služby interkulturního pracovníka zajistit.⁹

**T
I
P**

Zápis je dobrou příležitostí, jak o žákovi získat co nejvíce informací (odkud přichází, kolik mu je let, jak dobře ovládá český jazyk), za účelem zajištění jeho následné podpory.

Z PRAXE ŠKOLY:

Informace pro rodiče k zápisu jsou zveřejněny v dostatečném předstihu na webových stránkách školy [Prvňáčci / Zápis](#). Na ZŠ U Krčského lesa se osvědčilo využít při zápisu do I. tříd služeb interkulturních pracovníků. Interkulturní pracovníci mohou tlumočit pro větší skupinu stejně jazykově mluvících migrantů, pomáhají také asistovat jednotlivým rodičům a žákům. Pokud již od začátku probíhá komunikace za přítomnosti nestranného interkulturního pracovníka či pracovníce (IKP), může to v budoucnu usnadnit komunikaci oběma stranám. Velmi pozitivně byly pedagogy vnímány přeložené informační materiály pro rodiče k fungování školy. Materiály rodiče dostali na schůzce pro rodiče prvňáčků a jsou dostupné také v ukrajinštině a vietnamštině na webové stránce školy v sekci [Pro rodiče / Informace pro cizince](#).

⁸ Výčet možných dokladů o ubytování naleznete na [webové stránce Ministerstva vnitra](#) v sekci *Služby pro veřejnost / Informace pro cizince / Informace pro občany EU a občany třetích zemí / Doklad o ubytování*.

⁹ Seznam interkulturních pracovníků je k dispozici na stránkách <https://metropolevsech.eu/> v sekci *Úvod / Užitečné kontakty / Bezplatné tlumočení a doprovody*.

2.3.2 ZÁPIS V PRŮBĚHU ŠKOLNÍHO ROKU

Také náležitosti zápisu v průběhu školního roku je vhodné mít na webu školy srozumitelně popsané v různých jazycích. Je zde třeba především:

- **Informovat rodiče o tom, jaké dokumenty mají s sebou přinést do školy.** K zápisu v průběhu školního roku rodiče žáků s OMJ budou kromě výše zmíněných dokumentů potřebovat:
 - předchozí vysvědčení (doporučujeme udělat soudně ověřené překlady do češtiny),
 - další relevantní dokumenty (např. potvrzení o účasti na soutěžích, navštěvovaných kroužcích atd.).
- **Domluvit termín schůzky s možností zajištění tlumočnicka či interkulturního pracovníka.** Více k obsahu informační schůzky níže.

Z PRAXE ŠKOLY:

Ukrajinská rodina uprchla před válkou do ČR. Mamince se podařilo syna zapsat na ZŠ. Díky podrobným informačním materiálům v ukrajinském jazyce a úvodnímu setkání s interkulturní pracovnící dobře rozuměla tomu, jak škola funguje, jaká jsou její práva a povinnosti. Věděla i o tom, že u žáků-uprchlíků může dvoutýdenní neomluvená absence vést k vyloučení ze školy. Proto se vylekala, když si na plánované návštěvě rodiny na Ukrajině uvědomila, že zapomněla synovu absenci správně vyznačit do školní aplikace Bakaláři. Český rodič v podobné situaci by pravděpodobně do školy ihned zavolał nebo napsal s omluvou a vysvětlením. Pro rodiče, kteří češtinu neovládají, je však takový krok obtížný. Naštěstí měla maminka stále kontakt na interkulturní pracovníci. Zavolala tedy jí s prosbou, aby dala škole co nejdříve vědět, že synova absence je plánovaná a omluvená, jen chybně zapsaná. Vše se tak rychle vysvětlilo a syn může dál zůstat ve škole.

2.3.3 INFORMAČNÍ SCHŮZKA PRO RODIČE NOVĚ PŘIJATÝCH ŽÁKŮ S OMJ

Vzhledem k tomu, že rodiče přijatých žáků s OMJ mají často odlišné potřeby a řeší specifické situace, je dobré pro ně **zorganizovat informační schůzku**, ať už individuálně, nebo společnou (v případě většího počtu rodičů hovořících stejným jazykem). V obou případech je důležité na setkání zajistit účast interkulturních pracovníků, kteří vzájemnou komunikaci usnadní.

Cílem informační schůzky má být:

1. zjistit potřebné informace o žákovi,
2. předat rodině informace o chodu školy, organizaci výuky a vzdělávacím systému ČR,
3. informovat rodiče o právech a povinnostech rodiny, žáka a školy,
4. vyměnit si vzájemně důležité kontakty na rodinu a školu včetně školských služeb,
5. nastavit pravidla spolupráce a komunikace mezi rodinou a školou,
6. domluvit se na postupu jazykové podpory pro žáka.

Rodičům by měla informační schůzka ozřejmit následující:

- nastavení českého vzdělávacího systému (stručně),
- obecné zvyklosti v oblasti spolupráce mezi rodiči a školou v českém prostředí (např. aktivní zapojení rodiče, které obnáší dohled nad domácí přípravou, účast na třídních schůzkách a konzultacích, pravidelnou komunikaci se školou),
- organizační pravidla školy včetně seznámení se školním řádem,
- fungování jazykové přípravy pro žáky s OMJ.

OSVĚDČILO SE:

Výše uvedené informace a další důležité informace o fungování školy (přezůvky, svačiny, domácí úkoly), družiny, jídelny a možnostech jazykové podpory pro žáky s OMJ je dobré předat na konci informační schůzky vytištěné v dvojazyčné verzi. Infobalíčky pro rodiče s informacemi o škole jsou dostupné na webových stránkách školy v sekci *Pro rodiče / Informace pro cizince*.

TIP

Při přijetí žáka s OMJ lze využít osnovu od organizace META: [Checklist – předpoklady pro efektivní inkluzi žáka s OMJ](#), která je součástí manuálu na Inkluzivní škole k přijímacímu pohovoru v sekci *Základní školy / Přijetí do ZŠ / Přijímací pohovor*.

2.4 PŘÍPRAVA NA NÁSTUP ŽÁKA S OMJ DO ŠKOLY

Klíčová je **spolupráce celého pedagogického sboru a příprava třídního kolektivu**, která často rozhoduje o tom, jak se dítě bude v nové škole cítit, jak bude motivováno, jak se mu bude celkově dařit.

Před příchodem žáka do školy:

1. **Ředitelka nebo zástupce ředitelky školy zjistí o novém dítěti s OMJ co nejvíce informací**, např. ohledně zázemí rodiny, důvodech imigrace a znalosti češtiny žáka (bez úplné znalosti či pokročilý).
2. **Třídní učitel či učitelka informuje třídu o příchodu nového žáka s OMJ.**¹⁰ S žáky může připravit dvojjazyčné štítky na označení důležitých předmětů ve třídě.
3. Pro dítě s nulovou znalostí češtiny **koordinátorka vzdělávání žáků s OMJ** připraví pomůcky, které žákovi usnadní počáteční komunikaci a orientaci ve škole:
 - orientační **plánek školy** (nejlépe s obrázky),
 - **komunikační kartičky** – obrázky znázorňující základní potřeby (např. mám žízeň, hlad, potřebuji jít na toaletu), školní pomůcky a běžná sdělení (např. potřebuji pomoc, bolí mě),
 - **slovníky** (obrázkové, předmětové),
 - **dvojjazyčné infobalíčky pro žáky** (informace o škole v češtině a příslušném cizím jazyce, viz **PŘÍLOHA 1**).
4. **Koordinátorka vzdělávání žáků s OMJ a učitelé ČDJ poskytnou pedagogickému sboru informace/metodickou podporu**, jak žáka s OMJ zapojit do výuky jednotlivých předmětů.¹¹
5. **Koordinátorka vzdělávání žáků s OMJ připraví soubor důležitých informací pro dítě a rodiče**, ideálně v komunikačním jazyce rodičů. Překlady základních informací jsou dostupné v ukrajinštině, vietnamštině a angličtině na stránkách školy (viz **PŘÍLOHA 2**).
6. Učitelé ČDJ ve spolupráci s koordinátorkou vzdělávání žáků s OMJ navrhnu, **jakým způsobem škola zajistí a bude organizovat** výuku ČDJ.
7. **Koordinátor žáků s OMJ společně s vedením školy zajistí materiály pro výuku ČDJ** (učebnice, pracovní listy, slovník) **i do běžné výuky** (základní pojmy v češtině, základní slovní zásoba jednotlivých předmětů, pracovní listy, dvojjazyčné slovníčky, obrázkové slovníky, přístup k internetu a online slovníkům apod.).
8. Pokud žák s OMJ nemá nárok na jazykové vzdělávání, **koordinátorka vzdělávání žáků s OMJ ve spolupráci se speciálním pedagogem / pedagožkou informují rodiče o možnosti získání podpůrných opatření pro žáka** a vysvětlí rodičům fungování Pedagogicko-psychologických poraden v Česku.

Z PRAXE ŠKOLY:

Velmi důležitou součástí systému začleňování žáků s OMJ do fungování školy je asistent pedagoga. **Zapojit asistenta pedagoga či dvojjazyčného asistenta**, který nabídne pomoc při inkluzi, doučování, kontaktu s rodinou, zprostředkování slovní zásoby apod. se ukazuje jako velmi funkční nástroj integrace. Asistent obchází žáky, dopomáhá s porozuměním zadaným úkolům, případně si žáka bere k sobě do lavice (najde s ním a dovysvětlí neznámá slova pomocí překladáče nebo obrázků, pokud je potřeba, pracuje na zadaném úkolu s žáky i mimo třídu (procvičují výslovnost, slovní zásobu, ve větší míře procvičují probíranou látku apod.) V praxi se zejména osvědčuje pozitivní a individuální přístup k žákovi a ocenění i drobných pokroků, kterých má AP čas i příležitost si všimnout. Zásadní je poté vzájemná komunikace mezi AP a pedagogem.

¹⁰ Tipy a rady jak na to najdete na webovém portálu Inkluzivní školy v článku [Příprava školního kolektivu](#).

¹¹ Volně dostupné materiály do výuky jsou na webové stránce www.inkluzivniskola.cz.

2.5 PRVNÍ DNY ŽÁKA S OMJ VE ŠKOLE

Hned od počátku je vhodné do procesu adaptace **zapojit třídního učitele**, který je v kontaktu s žákem s OMJ nejčastěji. V ideálním případě je to právě třídní učitel, který provede žaka po škole a představí ho třídě. **První týden až dva by měly být adaptační**, je dobré **pozorovat, jak žák ve třídě funguje**, následně určit, jaká je potřebná míra a frekvence podpory. Doporučuje se poskytnout žákovi s OMJ tzv. tiché období, tedy čas na to, aby se ve škole zorientoval a zvykl si.¹² Reflexi a vyhodnocení adaptačního období je možné poté využít jako podklad pro nastavení dalšího postupu při vzdělávání.

Třídní učitel s ostatními pedagogy v prvních týdnech žaka ve škole vypracovává **pedagogickou diagnostiku**. V rámci pedagogické diagnostiky je dobré zjistit osobní informace, školní zkušenosti a prospěch a kulturní specifika¹³:

- věk, kdy přišel do ČR,
- délku pobytu v ČR,
- předchozí školní zkušenosti, znalosti, prospěch, školní úspěchy,
- dosažené znalosti v jednotlivých předmětech, oblíbený předmět,
- rodinnou a sociální situaci;
- kulturní specifika,
- budoucí plány žaka i rodiny,
- koníčky, záliby, silné stránky.

Důležitou úlohu má během prvních dnů žaka ve škole **koordinátorka vzdělávání žáků s OMJ**. Jejím úkolem je:

- předat žákovi **plánek školy a vytištěné informační materiály o chodu školy a výuce** v jazyce, ve kterém žák komunikuje,
- udělat s žákem **jazykovou diagnostiku** a na základě výsledků **navrhnout vhodnou jazykovou podporu**.

TIP Za velmi efektivní je považováno **podporovat žaka při adaptaci formou tzv. „buddy programů“**, protože žák s OMJ se vrstevníka často dokáže zeptat na více věcí, z důvodu menšího studu než před učitelem. Více o tzv. buddy systému se dočtete na webové stránce www.migrate.com / *Integrace / Učíme se spolu / Informace pro pedagogy / Doporučení k buddy systému*.

2.6 PRVNÍ DNY ŽÁKA S OMJ VE TŘÍDĚ

Příchod nového žaka do třídy je vždy velká změna, jak pro žaka samotného, tak pro třídní kolektiv. Přijetí nováčka záleží na mnoha faktorech. V případě žáků s OMJ je proces složitější kvůli jazykové

bariéře, někdy i kvůli kulturním rozdílům. **Jak tedy žaka s OMJ začlenit do třídního kolektivu?**

2.6.1 NEJDŘÍVE JE POTŘEBA TŘÍDNÍ KOLEKTIV NA PŘÍCHOD ŽÁKA Z JINÉ ZEMĚ PŘIPRAVIT

- Zásadní je podat třídě dostatek informací o nově přichozím žákovi a zemi, odkud pochází.
- Je dobré vysvětlit, jakou řečí nový spolužák mluví, případně naučit žáky pozdrav v jeho jazyce.
- Velmi důležité je říct, jak se nový spolužák jmenuje a jak se jeho jméno správně vyslovuje.
- Pomáhá, když žáci novému spolužákovi připraví na třídní nástěnku různé materiály o škole, například plánek školy, důležité informace v jeho mateřském jazyce apod.
- Je také možné žákům ukázat, jakými způsoby mohou komunikovat s někým, kdo zatím neovládá jejich jazyk (např. online překladové slovníčky apod.).
- Je užitečné žákům vysvětlit, že přijít do cizí země není jednoduché a že nový spolužák bude potřebovat i jejich pomoc.

¹² Další informace k začleňování žáků s OMJ během prvních dnů ve škole najdete v článku [První dny ve škole](#).

¹³ Více informací k pedagogické a jazykové diagnostice najdete v [Metodice vzdělávacího workshopu pro pedagogy a pracovníky škol SIMI](#).

2.6.2 NA CO SE ZAMĚŘIT V PRVNÍCH DNECH PO PŘÍCHODU ŽÁKA S OMJ?

- Představit žáka třídě a třídu žákovi.
- Provést žáka po škole a pomoci mu zorientovat se, aby věděl, kde co najde a na koho se může obrátit. Je-li to možné, poskytnout mu informační materiály o škole přeložené do jeho jazyka.
- Představit žákovi možnosti jazykové podpory ve škole.
- Zahrnout do výuky aktivity podporující vzájemné seznámení žáků a seznámení s okolím školy.
- Nabídnout zapojení do volnočasových aktivit ve škole: kroužky, kluby apod.

2.6.3 JAK PODPOROVAT ŽÁKA S OMJ VE TŘÍDĚ?

- Facilitovat komunikaci s vrstevníky.
- Posilovat češtinu jako komunikační prostředek.
- Seznámit třídu s rodnou řečí, kulturními zvyky a specifiky země, z níž nový spolužák pochází.
- Podporovat spolupráci v menších pracovních skupinách (prohloubení jistoty, zkušenosti, vzájemné důvěry, pocitu sounáležitosti).
- V uměleckých činnostech věnovat pozornost kreativitě žáka s cílem pojmenovat, co se mu daří, a umožnit mu tak zažít úspěch, který podpoří jeho zdravé sebevědomí.

TIP

Po příchodu nového dítěte s OMJ pro vzájemné seznámení a začlenění tohoto dítěte do třídního kolektivu lze do hodin zařadit aktivity, při kterých žákům pomůžete pochopit složitost migračního procesu, jinak řečeno, aby si žáci uvědomili, že přijít z jiné země není jednoduché a že nový spolužák potřebuje pomoc. K tomu je možné využít **jednorázově ucelený blok**, zaměřený na pochopení důvodů migrace a jejich dopadů, který je cílený na podporu empatie žáků.¹

¹ Návod na uspořádání hodinového bloku najdete v naší [Metodice multikulturní výchovy](#), dostupné na webových stránkách SIMI v sekci *Integrace / Migrace na školách / Metodické materiály pro pedagogy*.

Obecně je při práci s třídním kolektivem **klíčová role třídního učitele**, který by se měl starat o porozumění mezi žáky, jejich vzájemný respekt a v důsledku také podporovat soudržnost skupiny. Snahou učitele by mělo být vytvářet nesoutěživé, přátelské

prostředí, kde má každý žák šanci uspět. Čím více odlišností se v heterogenní třídě vyskytuje, tím lze tuto agendu učitele považovat za důležitější.¹⁴

OSVĚDČILO SE:

- » **Při adaptačních aktivitách spolupracovat s metodikem prevence**, který má dobrý přehled o dostupných zdrojích aktivit i preventivních programech.
- » **Přizvat neziskové organizace, které organizují multikulturní programy¹** nebo využít připravené metodické materiály.
- » **Plánovat aktivity a program výuky s dětmi** a podporovat rozvoj jejich osobnosti, kompetencí a dovedností.
- » **Nastavit si s dětmi nějaký rituál**, např. zpěv písně, ve které zazní všechny mateřské jazyky žáků dané třídy.

¹ SIMI na svých internetových stránkách nabízí metodický materiál zdarma [pracující s příběhem náctiletého Zhaidarbeka](#). Aktivity v materiálu děti více seznámí se zemí, odkud Zhaidarbek pochází a s interkulturními rozdíly, přičemž program cílí na pochopení vlastní identity a práci se stereotypy.

¹⁴ Více k roli třídního učitele v třídním kolektiviu shrnuje článek na webové stránce www.zapojmevsechny.cz v sekci [Úspěšná práce s heterogenní třídou](#).

3 JAZYKOVÁ PODPORA

Kapitola obsahuje nástroje jazykové podpory pro žáky s OMJ, popis organizace výuky ČDJ na škole, doporučení pro uspořádání jazykových skupin, inspiraci do hodin ČDJ a v neposlední řadě doporučení k hodnocení ČDJ.

Jazyková podpora je žákovi s OMJ stanovena na základě jazykové diagnostiky. Během ní je třeba zjistit, nakolik žák ovládá češtinu, jak bohatou má slovní zásobu, zda rozumí instrukcím a pokynům. Testuje všechny řečové dovednosti – porozumění ze sluchu, mluvení, čtení a psaní. Jazykovou diagnostikou prochází všichni žáci s OMJ a jsou buďto zařazeni do jazykové skupiny (na základě žádosti zákonných zástupců žáka a pokud splňují legislativní podmínky) nebo mají jiný druh podpory.

V jazykových skupinách pak probíhá výuka češtiny jako druhého jazyka (ČDJ). Organizace výuky ČDJ je popsána v další kapitole. Pokud žák není zařazen do jazykové skupiny, je dobré s ním společně naplánovat, jak bude zajištěna jeho výuka českého jazyka navíc.¹⁵ Lze využít různé nástroje podpory:

- **Online doučování s dobrovolníky SIMI** v odpoledních hodinách, při kterém probíhá doučování z domova, pokud žáci mají doma přístup k internetu.
- **Jazykové kurzy realizované neziskovými organizacemi** v odpoledních hodinách (CIC, META, ICP).
- Školní kroužek / skupinové doučování češtiny ve škole v odpoledních hodinách.
- **Výuka ČDJ v rámci podpůrných opatření** na základě 2. a 3. stupně podpory doporučeného PPP (§16 ŠZ).
- **Plán pedagogické podpory/ vyrovnávací plán** na jehož základě je upraveno učivo a počet hodin češtiny.
- **Hodiny českého jazyka s učitelem ČDJ** v jeho konzultačních hodinách.
- **E-learningové zdarma dostupné programy** (viz informační zdroje).
- **Volnočasové aktivity realizované ve škole i mimo školu**, které přirozeně rozvíjí konverzaci v češtině.

Z PRAXE ŠKOLY:

Zkušenost s pedagogickou a jazykovou diagnostikou měla Základní škola U Krčského lesa v menší míře už od roku 2015. Diagnostika byla prováděna převážně na základě pozorování žáka učiteli. Od září 2021 je škola určena krajem jako škola pro poskytování bezplatné jazykové přípravy žákům-cizincům. **Jazyková diagnostika** od září 2021 probíhá formou diagnostického testu (viz vzory od [organizace Meta](#), o.p.s. nebo [NPI ČR](#)). Má-li žák legislativně nárok na jazykovou přípravu ve škole, je zařazen do jedné z jazykových skupin dle výsledků jazykové diagnostiky. O této možnosti škola informuje rodiče, aby podali oficiální žádost o zařazení do jazykové přípravy ([Vzor žádosti ZŠ U Krčského lesa](#) je dostupný na webové stránce školy v sekci *Pro rodiče*). Na základě jazykové diagnostiky je také pro žáky vytvořen plán pedagogické podpory (PLPP), tzv. **vyrovnávací plán. S žáky s OMJ, kteří nejsou zařazení do jazykové skupiny**, protože nemají status cizince nebo už absolvovali jazykovou přípravu, která jim ale nestačila k dosažení potřebné úrovně, aby se mohli už bez větších problémů zapojit do výuky, **koordinátorka vzdělávání žáků s OMJ naplánuje, jak bude zajištěna jejich výuka češtiny navíc** (online doučování, doučování ve škole, hodiny češtiny v konzultačních hodinách, E-learning aj.). Dále informuje žáka o dostupných jazykových kurzech, které jsou realizovány zdarma neziskovými organizacemi (CIC, ICP, Meta). Rodiče žáků s OMJ jsou koordinátorkou vzdělávání žáků s OMJ informováni o možnosti získání jazykové podpory skrze podpůrná opatření na základě návštěvy a vyšetření v Pedagogicko-psychologické poradně. Obecně ale forma, rozsah a frekvence podpory vždy záleží na domluvě s daným žákem.

TIPY

- NPI ČR vydal přeložené [informační letáky pro rodiče](#) pro rodiče dětí z určené a z neurčené školy a přeložený nepovinný [vzor žádosti o zařazení do skupiny](#) pro jazykovou přípravu.
- K sestavení **plánu pedagogické podpory pro žáky s OMJ** pomůže návod na portálu Inkluzivní škola v sekci *Základní školy / První kroky pro nastavení podpory* / [Tvorba plánu podpory](#).

¹⁵ Další informace k jazykové podpoře najdete v [Průvodci začleňováním žáků s OMJ](#) od organizace META.

3.1 VÝUKA ČDJ

Výuka češtiny u žáků s odlišným mateřským jazykem má svá specifika. Pokud do českého prostředí přijde někdo, pro koho není čeština mateřským jazykem, a začne se učit česky, struktura jazyka se mu jeví úplně jinak, než rodilým mluvčím. Proto také výuka musí být uspořádána jinak. Čeština jako druhý jazyk (ČDJ) a čeština jako jazyk mateřský – „školní čeština“, kterou se děti učí ve školách, je – stále stejný soubor jazykových prostředků se stejnou strukturou i systémem, ale při výuce k němu je potřeba přistupovat jinak.¹⁶

T Postup, jak začít s výukou ČDJ podrobně popisuje na svých webových stránkách Národní pedagogický institut cizinci.npi.cz v článku [První kroky – čeština jako druhý jazyk](#). Tamtéž je dostupné také Kurikulum ČDJ v sekci [Kurikulum ČDJ](#), které stanovuje očekávané výstupy jazykové přípravy a obsahuje i vstupní orientační test.

Jak na výuku ČDJ?

- Jednotlivá témata v sobě zahrnují novou slovní zásobu i gramatické jevy.
- Uplatňují se všechny jazykové dovednosti: poslech, čtení, psaní, mluvení.
- Vybírají se především témata prakticky použitelná a frekventovaná v běžném životě žáků.
- Uplatňuje se jednodušší jazyk, ale mluví se gramaticky správně.
- Žáci se učí v kontextu.
- Využívá se parcelace a specifické strukturace gramatiky pro nerodilé mluvčí.
- Rozlišuje se, co je třeba umět aktivně a co pasivně (čemu stačí rozumět).
- Nová slova se uvádí nejprve v nominativu, resp. v infinitivu, aby si je žáci mohli vyhledat.
- Ověřuje se porozumění, žáci se neomezují jen na poslech, česky nahlas vyslovují, jsou aktivní.
- Žáci si osvojují užitečné fráze pro snadnou a přirozenou komunikaci i kompenzační strategie.
- Pozornost se věnuje také mimojazykovým, zejména socio-kulturním aspektům života v ČR.

3.2 ORGANIZACE VÝUKY ČDJ NA ZŠ U KRČSKÉHO LESA

Na základě informací od třídních učitelů (pedagogické diagnostiky) a výsledků jazykové diagnostiky jednotlivých žáků s OMJ, **koordinátorka vzdělávání žáků s OMJ společně s učiteli ČDJ rozřadí žáky do skupin pro výuku ČDJ**. Rozvrh jednotlivých skupin se ladí s rozvrhy žáků. Výuka ČDJ probíhá v době běžné výuky, žáci jsou z příslušných předmětů uvolňováni. Prioritně jsou uvolňováni z předmětů (podle § 50 školského zákona), které jsou

pro ně z hlediska jazyka náročnější. Naopak výchov se žáci s OMJ účastní spolu s ostatními spolužáky, protože se při nich mohou nejnázve zapojit. **Intenzita a rozsah výuky ČDJ se u jednotlivých skupin liší podle jejich pokročilosti (2–3 hodiny týdně)**. Výuka probíhá ve speciální jazykové učebně. Koordinátorka vzdělávání žáků s OMJ společně s učiteli ČDJ zajišťují vhodné materiály pro žáky s OMJ (učebnice, pracovní listy, slovníky).

3.2.1 VÝUKA ČDJ PRO ŽÁKY-CIZINCE 1. ROČNÍKŮ

Zvláštní skupinu pro výuku ČDJ tvoří žáci 1. ročníků. Jejich výuka totiž probíhá zpočátku bez znalosti čtení a psaní hravou formou, většinou 3 hodiny týdně. Osvědčilo se používání pracovních sešitů pro žáky s OMJ bez znalosti latinky, obrázkového systému KIKUS a také zpívání jednoduchých českých písniček s častým opakováním textu. K výuce se využívají i programy na interaktivní tabuli a Slabikář uzpůsobený pro žáky s OMJ. Neosvědčilo se zařazení

této hodiny jako 5. vyučovací, kdy jsou žáci již velmi unaveni. Výzvou zatím zůstává komunikace s rodiči a jejich větší zapojení do výuky ČDJ (některé rodiny se samy doma snaží zlepšovat češtinu, některé komunikují jen velmi málo, žáci zatím nechávají učebnice ve škole a rodiče tedy nemají přehled o tom, co se v této hodině učí).

3.2.2 VÝUKA ČDJ PRO ŽÁKY-CIZINCE 2–5. TŘÍDY

Žáci od 2. do 5. třídy jsou rozřazeni do skupin podle aktuálního počtu. Pokud je možné rozdělit žáky na více skupin, jsou rozděleni podle jazykové úrovně a zároveň podle ročníku.

U žáků 2. tříd je výuka vedená mnohem více hravě a méně se opírá o znalost čtení a psaní. Používají se učebnice Domino 1 a 2 a obrázkový systém KIKUS. Zařazují se videa a české písničky.

¹⁶ Metodika vzdělávacího workshopu pro pedagogy SIMI na straně 32 a 33.

U 3. až 5. ročníků se pracuje více s učebnicemi (Levou zadní, Český raz dva), texty a konkrétními gramatickými pravidly. Žáci mají 2 až 3 hodiny týdně, odchází na ně ze své kmenové třídy do speciální jazykové učebny. U starších žáků se osvědčilo pro větší motivaci

také hodnocení formou známek, které jsou sdíleny s učiteli českého jazyka a započítávají se do hodnocení tohoto předmětu. Učitelé českého jazyka vidí ve sdílené tabulce, jaká témata žáci probírají.

3.2.3 VÝUKA ČDJ PRO ŽÁKY-CIZINCE NA 2. STUPNI

Žáci na druhém stupni jsou podle aktuálního počtu zařazeni do jedné nebo dvou skupin podle úrovně jazyka. Obě skupiny pracují s učebnicí Levou zadní, která se velmi osvědčila (je k ní i online podpora ve formě aplikace, hotových testů, metodické příručky a poslechů).

Problematickou se ukázala jazyková homogenita ve skupině češtiny pro cizince. Je velmi obtížné přimět žáky, aby např. při práci ve dvojicích/ve skupinách mluvili česky. Zároveň je to potřeba, protože vzhledem k malé hodinové dotaci je nutné využít každou minutu k aktivizaci každého žáka ve skupině.

Při mluvení je třeba důsledně dbát na výslovnost a opravovat chyby (nejčastěji kvantita vokálů, chybná výslovnost *i/y*, slovní přízvuk). Je nutné aktivně trénovat sluchovou percepci a schopnost žáků slyšet a zaznamenat diakritiku.

Ukázalo se, že je potřeba více provázet češtinu pro cizince s předmětem český jazyk. Je nutné žáky seznamovat i s lingvistickými termíny, mluvnickými kategoriemi apod. Je potřeba je seznámit s principem psaní *i/y*, s vyjmenovanými slovy, shodou přísudku s podmětem atd. Ve vyšších ročnících se účastní větných rozběrů, určování větných členů apod.

Je nutné se systematicky věnovat rozvoji gramatických struktur, chápání jazyka jako systému a respektování a aplikování gramatických pravidel.

**T
I
P**

Další doporučení, jak na výuku ČDJ pro starší a pokročilé je dostupné v článku na Inkluzivní škole / Infobalíčky a infografiky / [Jak na ČDJ pro starší a pokročilé](#).

3.2.4 DOPORUČENÍ KE SLEDOVÁNÍ POKROKU:

- **Učitel/ učitelka** ČDJ pravidelně dává žákům zpětnou vazbu, jak se v češtině za dané období posunuli, jak pracují na zadaných úkolech apod.
- **Slovní hodnocení z ČDJ je dobrý zdroj informací pro další učitele**, aby věděli, co všechno žáci znají a jak s tím mohou v předmětech dále pracovat. Žáci se navíc v hodinách ČDJ mohou projevat úplně jinak, než v jiných předmětech. Zásadní je tak spolupráce učitele ČDJ s dalšími učiteli.
- **Kombinovat slovní hodnocení z ČDJ a z kmenové třídy či ostatních předmětů**, protože hodnocení ČDJ je zdrojem informací o žákovi s OMJ pro ostatní učitele a ukazuje dítěti, učitelům i rodičům, co dítě umí či neumí. Je tedy jedním z podkladů pro hodnocení žáka.
- **Zařadit systém pravidelných testů a jasně napsaných známek** u starších žáků s OMJ, kteří vykazují velmi nízkou motivaci učit se česky a komunikovat v češtině, a to i v hodinách ČDJ.

Z PRAXE ŠKOLY:

Na ZŠ U Krčského lesa pedagogové vnímají výuku ČDJ jako dobře fungující. Škola disponuje dostatkem kvalifikovaných učitelů na realizaci povinné jazykové přípravy, materiálů k výuce ČDJ i dostatkem financí na pomůcky. Učitelky a učitelé se také snaží motivovat žáky, aby se učili český jazyk i přes prázdniny, protože v ne-českém prostředí žáci češtinu velmi rychle zapomínají. Při výuce se osvědčilo využívání učebnice Levou zadní od organizace META a také práce s obrázkovými kartami. Hodnocení z ČDJ žáci dostávají slovní. Učitelé ČDJ posílají každé čtvrtletí třídním učitelům a učitelům ČJL krátké slovní hodnocení, v pololetí hodnotí krátce slovně každý učitel (včetně učitelů ČDJ) pokrok žáka ve vyrovnávacím plánu. Vyrovnávací plány jsou ve sdílené tabulce přístupné všem učitelům a na začátku pololetí se odesílají také rodičům. Hodnocení ČDJ je tak důležitým vstupem pro další plánování učiva pro žáka na další čtvrtletí či pololetí.

4 ZAČLEŇOVÁNÍ ŽÁKŮ S OMJ DO VÝUKY

Kapitola obsahuje návod na začlenění žáka, který neumí česky, do výuky. Popisuje, jak pracovat s žákem s OMJ, podle jakého vzoru upravit materiály do výuky, tipy jak komunikovat s žákem s OMJ, doporučení pro práci s žáky s OMJ ve třídě. Dále kapitola nabízí osvědčenou praxi od učitelů ze ZŠ U Krčského lesa.

Velkou bariérou při začlenění do výuky je pro [žáky s odlišným mateřským jazykem](#) bariéra jazyková. Při vzdělávání žáků s OMJ totiž dochází k situaci, kdy se současně učí nový (druhý) jazyk

a zároveň se prostřednictvím tohoto jazyka učí ostatní předměty. Jsou tak schopni vysokým nárokům ve škole dostát, pouze pokud dostanou odpovídající podporu.

4.1 PRINCIPY PRÁCE S ŽÁKEM S OMJ

Zásadní je **skloubit jazykové vzdělávání** (rozšiřování slovní zásoby, rozvoj akademického jazyka, gramatická pravidla, nácvik komunikačních dovedností) a **kurikulární obsah** jednotlivých předmětů. Všichni pedagogové, kteří žáka s OMJ učí, by měli znát jeho jazykové kompetence, aby mohli lépe plánovat výuku a vytýčit individuální a realistické cíle – jiné budou u začátečníka a jiné u jazykově pokročilého žáka.

- **Propojujeme výuku obsahu a jazyka.** Při plánování výuky zohledňujeme oba cíle – obsahový i jazykový, tzn. položíme si otázku „Co chci, aby žáci uměli?“ a „Co chci, aby říkali, psali, četli?“ (konkrétní slovní zásobu a jazykové struktury, které chci, aby používali).
- **Aktivujeme předchozí zkušenosti a znalosti žáků.** Myšlenkové mapy, brainstorming, obrázky nebo videa pomohou uvědomit si, na co navazujeme. U žáků s OMJ bývá efektivní využít to, co už znají ze svého původního prostředí a kultury, případně aktivovat jejich mateřský jazyk (překlady klíčových slov, práce se slovníkem, dvojjazyčné materiály).
- **Využíváme grafických vizualizací** (obrázky, grafy, schémata, náčrtky, vizualizované přehledy a tabulky, diagramy).
- **Vytváříme prostor pro komunikaci** pomocí práce ve skupinách.
- **Vytváříme prostor pro aktivní zapojení jazykových dovedností** (mluvení, psaní, čtení), aby to, co se žáci už naučili, také použili, tedy řekli, napsali, přečetli.¹⁷

Z PRAXE ŠKOLY:

Na ZŠ U Krčského lesa učitelé znají portál [Inkluzivní škola](#) a využívají volně dostupné materiály pro žáky s OMJ. Někteří učitelé překládají testy pro žáky do různých jazyků. Pravidelně se také pracuje s online překladači a obrázkovými slovníky. Všichni učitelé tvoří žákům-cizincům vyrovnávací plány. Učitelé pravidelně pracují během výuky s online překladači, obrázkovými slovníky a využívají [komunikační karty](#). Dodržují také princip srozumitelnosti a jednoduchosti. Všichni žáci s OMJ mají k dispozici dvojjazyčné informační materiály pro lepší orientaci a adaptaci ve škole, a to v jazykových mutacích [ukrajinština](#), [vietnamština](#), [čínština](#) a [angličtina](#).

¹⁷ Převzato z [Metodiky vzdělávacího workshopu pro pedagogy SIMI](#), dostupné na webové stránce www.migrace.com / *Integrace / Migrace na školách / Školení a metodiky pro pedagogy*. Více o jednotlivých principech najdete v článku na webovém portálu *Inkluzivní škola / Zapojení do výuky a materiály / Principy práce s ŽOMJ*.

4.2 KOMUNIKACE S ŽÁKEM S OMJ

Pro lepší komunikaci s žákem s OMJ je vhodné **používat při výuce jednoduchý jazyk a vizuální podporu**. Žákům má být vždy zřejmé, na čem a proč mají pracovat, a učitel by se měl vyvarovat se nesrozumitelných pokynů. Aktivní zapojení žáků s OMJ v hodinách mohou podpořit **komunikační a vzdělávací kartičky, vizuální materiály, práce ve skupinách** viz doporučení níže:

- informace sdělovat v **krátkých větách nebo heslech** (jasné a stručné instrukce),
- uvádět přesná data, časy, názvy a jména **v prvním pádě**,
- důležité informace **poskytovat v písemné podobě** (a používat tiskací písmo),
- používat **slovesa v infinitivu** (pro žáky s OMJ se dá lépe dohledat ve slovníku),
- mluvit zjednodušeně, ale správně, **nekomolit jazyk**

- využívat **stejně obraty a slova** (např. při cvičení s tenisovým míčkem používáme stejný výraz, nikoli střídání – míč, míček, balónek, tenisák atd.),
- dodržovat **vhodné tempo a frázování řeči**,
- mluvit **dostatečně nahlas, ale nikdy nekřičet**, důkladně vyslovovat a artikulovat,
- zapojit **neverbální prvky komunikace** (mimika, gesta, pohled očí),
- **využívat prostředky názornosti** (obrázky, fotky, pomůcky, komunikační karty),
- **ověřovat porozumění**, u důležitých sdělení se vyplácí porozumění ověřit pomocí doplňovacích otázek (např. „Kdy budeme psát souhrnný test z matematiky?“ funguje lépe než „Rozuměl jsi mi?“).

TIPY

→ Další praktické rady najdete v [Příručce pro snadnější porozumění s cizincem](#) od organizace CIC.

→ Další doporučení najdete v článku na webové stránce www.migrate.com / *Integrace / Učíme se spolu / Informace pro pedagogy / Jak komunikovat s žákem s OMJ*.

4.3 METODY VÝUKY

Vhodně zvolené metody výuky mohou žákům s OMJ velmi usnadnit proces učení. Zásadní je žáka s OMJ zaměstnat od začátku, **vtáhnout ho do výuky**, zadat mu přiměřeně náročnou práci s ohledem na jeho jazykové znalosti. Aktivizaci pomůže předem si **v probírané látce vytipovat místa, kde se žák může**

snadno zapojit. V tomto směru by učitel měl být připraven na hodinu tak, aby se na žáka s OMJ mohl průběžně vhodným způsobem (v rozsahu předpokládaných vědomostí) obracet, dávat mu adekvátní úkoly přímo související s probíhající výukou a následně hodnotit jeho výstupy v rámci individuálního pokroku.

PŘÍVÝUCE:

- **dostatek času** na zachycení a reprodukci učiva pro postupné rozšiřování slovní zásoby
- **názorné pomůcky a obrázkové materiály** jako učebnice pro děti se specifickými poruchami chování a učení, přehledy pravidel, obrázkový překladač (např. počítačový program Symwriter)
- **úprava nároků na zapojení do školní práce**, samostatná práce přizpůsobená aktuální jazykové úrovni, zjednodušení učiva, zadávání menších celků
- **individuální vedení během denních aktivit**, intenzivní dopomoc při výuce pod vedením asistenta pedagoga s využitím elektronických překladačů
- **strukturovaný výklad ve všech předmětech**, postupné seznamování se s novými pojmy, odbornými termíny, frázemi (zapisují se do sešitů nebo slovníčků, dle preferencí žáka, správnost zapsání a míru porozumění následně ověřuje učitel nebo asistent pedagoga)
- **možnost stručného zápisu formou hesel**, obrázků, náčrtů, grafů, třídění v tabulkách, zobrazování na časové ose, diagramy, přiřazování slov k obrázkům, vybírání odpovědi z více možností
- **vlastní slovníček** pro zapisování nových slovíček a frází (dle potřeby), **podpora při práci se slovníkem nebo elektronickým překladačem**, s přehledy, slovníčkem pojmů
- **tolerance cizojazyčného přízvuku** a neobratnosti ve vyjadřování v mluveném i psaném jazyce
- **pracovat se silnými stránkami**, aby mohlo dítě zažít úspěch
- **hodnotit pouze posun daného žáka, nesrovnávat s ostatními** spolužáky (techniky formativního hodnocení)

ZADÁVÁNÍ ÚLOH:

- **dostatek času** na porozumění zadání
- **zadání formulované jasně a stručně** (lze zjednodušit, využít obrázky apod.)
- **průběžná kontrola porozumění**
- **povolený překlad zadání do mateřského jazyka** pomocí elektronického překladače, slovníku
- **dopomoc prvního kroku**, možnost individuálního dovysvětlení
- **příklad správného řešení**

VYPRACOVÁNÍ ÚLOH:

- dostatek času na práci i kontrolu
- přizpůsobení časově limitovaných úkolů schopnostem žáka
- častější kontakt a podpora ze strany učitele
- možnost rozdělení delších prací do více menších celků

Doporučení byla vypracována na základě informací z 3 workshopů pro pedagogy školy, realizovaných v rámci projektu Učíme se spolu, a které vedly ke zvýšení jejich interkulturních kompetencí.

OSVĚDČILO SE:

- » **Tabulka, která obsahuje vytyčené konkrétní cíle výuky.**
- » **Sada obrázkových karet, prostřednictvím kterých mohou vyjádřit své emoce.**
- » **Textová šablona, podle které mohou žáci psát, mluvit a vytvářet své vlastní věty.**
- » **Práce s tablety, kde jsou nahrané učební materiály, obrázky a slovník na překládání slovíček, které usnadňují komunikaci a podporují samostatnost u žáků s OMJ.¹**

¹ Inspiraci z různých škol shrnuje materiál na webové stránce www.migrace.com / *Integrace / Učíme se spolu / Informace pro pedagogy / Jak zapojit žáka s OMJ do výuky?*

Z PRAXE ŠKOLY:

ČESKÝ JAZYK

- **Postupné osvojování gramatiky** (možno využít speciální učebnice, internetové stránky a softwarové programy vcelka.cz, Umime.to, Cestina2.cz).
- **Diktáty by měly být zaměřené na probíranou látku a krácené.** Děti mohou pracovat s přehledy. Je dobré se zaměřit na přehnanou výslovnost při diktování, opakované diktování, ověření porozumění diktovaného. Také je možno nahradit doplňovacím cvičením.
- **Zohlednění chyb vyplývajících z nedostatečného osvojení jazyka**, nedokonalého porozumění, oslabeného sluchového vnímání (nedokonalé sluchové rozlišování délek, malá zkušenost s měkčením).
- Čtení jednodušších kratších textů (možno využít PC program Včelka), nebo pro pokročilejší Česká čítanka – adaptované texty.
- **Maximální zapojování žáků s OMJ do výuky** s ostatními žáky.
- **Pracovní listy z webu Inkluzivní škola.**
- **Práce s webovou stránkou ČT EDU**, konkrétně videa o spisovatelích. Jsou zde dostupné pracovní listy v ukrajinšském jazyce.
- **Propojování učiva s učebnicí ČDJ Levou zadní (META).**

MATEMATIKA

- **Zadávat jednoduché pokyny, využívat klíčová slova**, která si žáci mohou vyhledat ve slovníku.
- **Dodržovat princip názornosti** (ukázkový příklad, obrázek) a jednoduchosti při zadávání úloh. Osvědčilo se také **rozvolnit jednotlivé kroky v postupu.**
- **Nechat žáky vypracovat vizuální slovníček symbolů a označení**, žáci často některé symboly neznají nebo nerozumí významu slov (náleží, obsah, průnik,...). Význam mohou žáci vyhledat v Překladovém slovníčku pojmů z matematiky¹⁸.
- **Využívat aplikace v IT (např. v geometrii) na interaktivní tabuli** (geogebra).
- **Vypracovávat konkrétní PL přímo pro žáky s OMJ** (s velmi jednoduchým zadáním s minimem textu), mít k dispozici sbírku příkladů, kterou lze využívat i bez dostatečné slovní zásoby.
- **Dopomoc prvního kroku**, ověření porozumění.
- **Umístit materiály, shrnutí hodin a probraných cvičení na Google Classroom** (žáci se k učivu mohou vrátit, rodiče mají také přehled).
- **Zajistit souběžnou individuální práci s žákem** (se speciálním pedagogem nebo doučováním online s dobrovolníkem aj.).

¹⁸ Překladový slovníček z matematiky je dostupný na inkluzivní škole v sekci *Zapojení do výuky a materiály / Překladové slovníčky.*

DĚJEPIS

- **Tvorba překladových slovníčků** (slova – překlad – věta – obrázek) ke klíčovým slovům kapitol.
- **Využívat webové stránky ČT EDU** – některá videa a pracovní listy jsou i v UKR jazyce.
- **Využívat dějepisných map** – žáci se v nich velmi dobře orientují.
- **Zařazovat události na časovou osu** – to je dovednost, která je možná i bez dobré znalosti jazyka.
- **Skupinové práce** – UKR žáci rychle pochopí od českých dětí zadání, obvykle v rámci skupiny dostanou nějakou přidělenou práci, utužují se vzájemné vztahy, rozvíjí se u nich český jazyk.
- **Využívat překladač/tablet/mobil** pro přeložení textu v učebnici do mateřského jazyka.

TIP

Pro další inspiraci NPI ČR vydal letos metodiku [Specifika výuky dějepisu v jazykově pestrých třídách](#).

ZEMĚPIS

- **Práce s mapou**, přiřazování do mapy.
- **Využívat možnosti zapnutí/vypnutí titulků** při práci s videem (žák se dívá na video ve svém mateřském jazyce např. s vlastními sluchátky).
- **Využívat manuální činnosti**, modelování, tvoření posterů, plakátů.
- **Dbát na to, aby žák s OMJ měl vlastní roli/úkol** při skupinové práci.
- **Projektová výuka** formou představení vlastní země (žáci mají možnost mluvit i ve svém rodném jazyce, ukázat místa odkud pochází, zvyky apod.).

TIP

Další doporučení přináší článek [Jak zapojovat žáka s OMJ do běžné výuky – zeměpis](#), který napsali Radim Ošmera a Darina Mísařová a byl vydán v časopise [Geografické rozhledy](#).

FYZIKA

- **Využívat PL nebo testy s jednoduchým zadáním** (obrázky, pouze početní zadání).
- **Dvojjazyčné testy nebo zjednodušené testy s výběrem z několika možností**.
- **Dát na výběr** české nebo upravené přeložené zadání u žáků s pokročilejší znalostí češtiny.
- **Zapojení do skupinových laboratorních prací** (kombinování metod: skupina ukrajinsky mluvících pracuje ve svém jazyce, prezentuje česky, nebo ukrajinští žáci pracují každý v jiné skupině, aby co nejvíce rozvíjeli komunikaci se spolužáky).
- **Mít přeložený postup pro práci v laboratořích do jazykových verzí** dle jazykových znalostí žáků.

PŘÍRODOPIS

- **Grafická vizualizace obsahu** – [klíčové vizuály](#), viz informace na Inkluzivní škole / [Přírodopis](#).
- **Využívat powerpointovou prezentaci**, na které je více vizuálních dat nebo schémat a méně textu.
- **Využívat animace dějů** (např. BBC), **názorné pomůcky** (modely), encyklopedie – např. lidské tělo, obrázky (z učebnice i internetu).
- **Používat interaktivní učebnice**.
- **Zjednodušené pracovní listy** s obrázky, viz PL dostupné na Inkluzivní škole.
- **Terénní a badatelská výuka, zážitková pedagogika**.

Ukázkové pracovní listy do různých předmětů najdete zde:

4.4 PRÁCE S ŽÁKY S OMJ V 8. A 9. TŘÍDĚ

Čím je žák starší, tím více mu přibývá předmětů, které vyžadují znalost českého odborného jazyka a tím více je to pro něj těžší. Není možné, aby zvládl veškeré učivo ve všech předmětech. Zprvu je tudíž nutné si stanovit priority – co je a není pro žáka s OMJ důležité. Co by se měl v prvních měsících školy naučit a co až potom. Důležité je vybavit žáka **dostatečnou slovní zásobou a základy potřebnými k běžné komunikaci**.

Pokud chceme s žákem ve třídě efektivně pracovat, je naším cílem ho stimulovat pro žádoucí spolupráci, tedy motivovat žáka k učení. Obzvláště u starších žáků se učitelé často setkávají se ztrátou motivace nebo přímo demotivací. Podle odborníků se dlouhodobě ukazují jako důležitější motivy k učení **aktivita, zvidavost a radost z objevování**, jinak řečeno, aby dítě získalo pozitivní přístup k učební látce a učení ho bavilo.

OSVĚDČILO SE:

- » **Střídání různých výukových metod** (práce s videi, filmy, komiksy, internetovými zdroji, kartičkami, interaktivní tabulí, kooperační aktivity)
- » **Smysluplnost** (učit pro život, témata z běžného života)
- » **Diferenciace učiva** podle úrovně jednotlivých žáků, dávat úkol, který žák úspěšně zvládne (odhadnout složitost úkolu – moc těžký úkol demotivuje)
- » **Vzbudit zájem o učivo**, učivo / daná aktivita musí žáky bavit (kreativní aktivity, pohybové aktivity, soutěže, stopovačky, vrstevnické učení, problémové vyučování aj.)
- » **Najít téma, které je pro žáky důležité**, přizpůsobovat učivo zájmům žáků
- » **Pracovat se znalostmi, které už žáci mají** (mnohé informace si žáci přinášejí ze své země)
- » **Aktivizovat žáky v hodině**, neustále je zaměstnávat (tvorba slovníků, zásobárna pracovních listů z Inkluzivní školy, práce s vyhledávačem Google apod.)
- » **Individualizovat výuku** – např. ve výběru úkolů zohlednit zájmové zaměření žáků, specifické potřeby apod.
- » **Zařazovat kooperativní učení** (zvyšuje úspěšnost a zlepšuje vztahy se spolužáky)
- » **Dát žákům prostor pro kreativní činnosti**, ve kterých mohou rozvíjet vlastní schopnosti (vlastní tvorba umožňuje také zažít úspěch)
- » **Formativní hodnocení**, které žákům zajišťuje průběžnou zpětnou vazbu a sledování vlastního pokroku
- » **Práce s vícejazyčnými materiály**, kdy se žáci mohou aktivně podílet na řešení zajímavých a kognitivně dostatečně náročných úloh (logické úlohy, problémové vyučování, projekty apod.)

Pro úspěšnou aktivizaci žáka s OMJ/SVP při výuce je **zásadní přiměřenost náročnosti úkolu**. Úkol by neměl být příliš lehký, ale ani příliš těžký. Žáci by měli být schopni zvládnout úkol splnit v časovém limitu. Důležité je také poskytnout potřebné pomůcky ke zvládnutí úkolu (slovník, překladač apod.).

TIP

Na webové stránce Inkluzivní škola jsou dostupné v sekci [Infobalíčky a infografiky](#) materiály pro pedagogy k přechodům žáků na SŠ.

Z PRAXE ŠKOLY

Na ZŠ U Krčského lesa nově nastupující žáci s OMJ v 8. a 9. třídě mají na začátku školního roku schůzku s výchovným poradcem, který jim představí, jak funguje systém českého školství a co obnáší přechod ze ZŠ na SŠ (vyplnění přihlášky, přijímací zkoušky aj.). Schůzky jsou tlumočeny do mateřského jazyka žáků a žákům je k dispozici interkulturní pracovníce. Žáci jsou také zařazeni do jazykové skupiny pro 2. stupeň a škola se snaží zajistit žákům i doučování češtiny (online doučování SIMI, kurzy českého jazyka v neziskových organizacích apod.). Mimo jiné učitelé v jednotlivých předmětech dodržují principy práce s žáky s OMJ a snaží se žáky motivovat např. sledováním pokroku, zadáváním práce s dvojjazyčnými materiály a zařazováním kooperativního učení. Škola také aktivně pomáhá žákům vyhledávat střední školy, pro žáky jsou ve škole dostupné informační materiály v několika jazycích. Škola navíc informuje rodiče na svých webových stránkách ohledně přijímacího řízení na SŠ, typech středních škol, přihláškách na SŠ aj. v sekci [Pro rodiče / Informace pro cizince](#).

Z praxe interkulturních pracovníků:

Základní škola se obrátila na interkulturní pracovníci ve věci dvou vietnamských žáků deváté třídy, kteří se měli hlásit na střední školu. Škola si s nimi ani s jejich rodiči nevěděla rady: žáci a rodiče se jí jevíli jako laxní, nemotivovaní, bez jakéhokoliv zájmu o budoucí vzdělání obou chlapců, a to přesto, že žáci absolvovali setkání k profesní orientaci (dokonce tlumočené do vietnamštiny) a od učitelů obdrželi všechny potřebné informace. Interkulturní pracovníce při rozhovoru s žáky zjistila, že mají stále potíže s porozuměním, celkový obsah obvykle pochopili, ale unikaly jim podrobnosti. Nebylo jim proto jasné, jaké náležitosti je třeba splnit, aby mohli ve vzdělání (ve skutečnosti měli zájem jít na střední školu) pokračovat. Vše proto vysvětlila znovu, s žáky si sedla k počítači a společně si prošli seznam středních škol, které by pro ně připadaly v úvahu. Poté podali přihlášky ke studiu na střední škole, každý dle svých preferencí a možností.

To, že byl původní odhad situace ze strany školy mylný, potvrdil i následující vývoj událostí: jeden z chlapců si všiml, že spolužákům přišly poštou informace ze středních škol, na které se hlásili, ale jemu nepřišlo nic. Protože o další studium velmi stál, sám se rozhodl jednat. Telefonicky kontaktoval interkulturní pracovníci, která mu pomohla s výběrem školy, a popsal jí svou obavu, že je něco v nepořádku. Tímto krokem si pravděpodobně zachránil studium. Ve spolupráci s interkulturní pracovníci se totiž obrátil na střední školu a zjistil, že jeho zápis se při doručování ztratila. To už se do řešení nastalé situace aktivně zapojil i chlapcův otec, který se škole jevil jako lhostejný – ve skutečnosti byl především neinformovaný, nevěděl, jak a kdy je třeba se přihlásit na střední školu, netušil, co by se stalo, kdyby syn termín přihlašování zmeškal. Celá záležitost se nakonec vysvětlila a chlapec byl ke studiu přijat. Doufá jen, že si stihne zlepšit češtinu, aby na nové škole lépe rozuměl.

4.5 HODNOCENÍ ŽÁKŮ S OMJ

Hodnocení ve škole by mělo ukázat, **jak žák prospívá, jak se mu daří v jednotlivých předmětech a kde by se mohl zlepšit**. Hodnocení má **motivovat a posouvat k dosažení osobního maxima**, musí ovšem **zachovat objektivitu**. Nejvhodnějším řešením, alespoň na začátku, je **slovní hodnocení**. Dává žákovi možnost zažít úspěch a zároveň popsat problematické oblasti. Slovní hodnocení je však možné pouze tehdy, když jsou principy jeho používání součástí pravidel hodnocení zakotvených ve školním řádu.

Při hodnocení předmětů je potřeba zohlednit skutečnost, že žák s OMJ nemá dostatečnou znalost výukového jazyka, což ovlivňuje jeho výkon. Dále je potřeba myslet na to, že žáci s OMJ často neabsolvovali předchozí ročníky v české škole a v jejich zemi původu mohla být náplň předmětů odlišná. V jednotlivých předmětech je třeba **nastavit individuální kritéria hodnocení**, která jsou pro žáka v rámci jeho možností realistická a **sledovat pokroky**. Slouží k tomu například:

- individuální vzdělávací plán nebo plán pedagogické podpory (vyrovnávací plán),
- předem stanovená kritéria hodnocení a seznámení žáků s nimi,¹⁹
- nastavení realistických cílů v jednotlivých předmětech vzhledem k úrovni češtiny žáka,
- shromažďování podkladů ke sledování žákova pokroku (portfolio, výstupy z hodin ČDJ).

TIPY

- Inspirace, jak na hodnocení žáků s OMJ, je dostupná na webové stránce www.migrace.com / *Integrace / Učíme se spolu / Informace pro pedagogy / Jak hodnotit žáka s OMJ?*
- Doporučení, jak psát slovní hodnocení u ukrajinských žáků, jsou dostupné na webové stránce www.pancelcino.cz / *Slovní hodnocení u ukrajinských žáků*.

Je důležité si uvědomit, že vždy je z čeho žáka hodnotit. Jenom je potřeba začít dostatečně včas shromažďovat podklady. Žáci mohou být hodnoceni z aktivity v hodině či zapojení do skupinové práce. Je možné hodnotit kreativitu, způsob zpracování úkolů, pečlivost, zodpovědnost, kvalitu práce, odevzdávání nepovinných úkolů, odevzdávání úkolů včas a podobně.

Jaká je legislativa ohledně hodnocení žáků-cizinců?

- Při hodnocení žáků se postupuje v souladu s § 51 až 53 školského zákona, dle § 14 až 16 vyhlášky č. 48/2005 Sb. a dle § 15 odst. 6 této vyhlášky.
- Zatímco v prvním pololetí je možné z některých předmětů nehodnotit, **na konci školního roku musí být žák hodnocen ze všech předmětů, aby mohl postoupit do vyššího ročníku**.
- Žák může být na konci roku hodnocen buď slovně, nebo pomocí stupňů jako při klasifikaci ostatních žáků. V obou typech hodnocení **musí být zřejmá úroveň vzdělání žáka**, které dosáhl zejména vzhledem k očekávaným výstupům, svému věku a svým vzdělávacím a osobnostním předpokladům.
- Nastane-li na konci roku situace, že učitel nemá dostatek podkladů pro hodnocení žáka-cizince, může být žák **hodnocen později v náhradním termínu**. Pokud žák není hodnocen ani v náhradním termínu, musí opakovat ročník.

OSVĚDČILO SE:

1. Shromáždit všechny podklady k práci žáka (sebehodnocení, portfolio, testy aj.).
2. Volit takové hodnocení, které bude žáka motivovat a posouvat.
3. Povzbudit k nové práci a zahrnout doporučení, která žákovi pomohou k dalšímu pokroku.
4. Hodnotit na základě možností a kapacit jednotlivce, soustředit se na individuální zlepšení.
5. Nesrovnávat s ostatními spolužáky.
6. Identifikovat, co se žákovi daří, popsat jeho úspěchy a zaměřit se na to, co všechno se naučil.
7. Sjednotit kritéria hodnocení tak, aby všichni žáci věděli, co a jak se hodnotí.
8. Zapojit do procesu hodnocení i učitele ČDJ a asistenty pedagoga.
9. Brát v potaz neznalost češtiny.
10. Místo známek použít body, procenta, sebehodnocení a techniky formativního a kriteriálního hodnocení.

¹⁹ Konkrétní tipy z praxe ke stanovování cílů a kritérií hodnocení přináší příručka "[Cizinec ve třídě – pohled zevnitř](#)" z Pedagogické fakulty na univerzitě Jana Evangelisty Purkyně.

5 SPOLUPRÁCE ŠKOLY S RODIČI, KTEŘÍ NEROZUMÍ ČESKY

Tato kapitola se zabývá otázkami, jak překonat jazykovou bariéru, jak vybudovat partnerský přístup k rodičům-cizincům, jak nastavit pravidla vzájemné spolupráce, jak vytvořit prostředí důvěry, ve kterém se obě strany cítí respektovány a nebojí se komunikovat.

Spolupráce školy²⁰ s rodiči hraje obzvláště důležitou roli ve vzdělávání žáků s OMJ, kteří potřebují zvláštní péči a podporu, aby se zvládli zapojit do výuky a integrovat do třídního kolektivu. **Rodiče z jiného jazykového nebo sociokulturního prostředí však mohou být ve vztahu ke škole pasivní, nenabízet**

očekávanou součinnost při vzdělávání svých dětí, náročná může být už samotná komunikace s nimi. **Potíže v komunikaci přitom mohou být způsobené jazykovou bariérou, rozdílnými očekáváními nebo i nedostatečným vzájemným pochopením a respektem.**

5.1 JAK PŘEKONAT KOMUNIKAČNÍ BARIÉRU

Zkušenost ukazuje, že **komunikace mezi školou a rodinou cizinců je často nedostatečná, zejména kvůli jazykové bariéře.** Je tedy dobré zapojit interkulturního pracovníka či pracovníci, aby se jazyková bariéra eliminovala, nejlépe hned z počátku. Někdy jazyková bariéra odpadá, protože mezi školou a rodinou cizinců existuje společný komunikační jazyk. Nedorozumění mohou však vycházet také z faktu, že vzdělávací systém je v různých zemích odlišný, ale obě strany předpokládají, že vše bude fungovat tak, jak jsou zvyklí. Je potřeba rodičům cizincům vysvětlit základní náležitosti školy:

- organizaci školního roku a prázdniny,
- omlouvání nepřítomnosti dítěte,
- účel žákovské knížky a způsob komunikace školy,
- systém známkování,
- fungování školní družiny nebo jídelny,
- seznámit rodinu s možností výuky češtiny pro cizince či jiným typem podpory pro děti s odlišným mateřským jazykem.

Rodiče by měli porozumět vyučovacím metodám používaným v českém vzdělávacím systému, systému uvolňování žáků s OMJ z některých předmětů za účelem výuky českého jazyka, způsobům hodnocení či možnostem dalšího vzdělávání a jazykové přípravy.

Během běžné komunikace s rodiči-cizinci se osvědčilo:

- **Používat jednoduchou, spisovnou a srozumitelnou češtinu.**
- **Podávat informace postupně, logicky a dle jasných klíčů** (např. chronologicky).
- **Důležité údaje (data, časy, názvy míst a jména) uvádět celé a přesně,** čísla diktovat vždy po jednotlivých číslicích.
- **Mluvit pomalu, zřetelně a být trpělivý.**
- **Komunikovat názorně a používat pomůcky** (např. kreslení, ukazování na prstech, piktogramy, slovník).
- **Průběžně ověřovat vzájemné porozumění.** Nejdůležitější body sdělení si vždy nechte migrantem zopakovat, napište je také tiskacím písmem na papír, který si migrant odnese s sebou.
- **Psát SMS spíše než telefonovat.** SMS migrantům může kdokoli přeložit a text zůstává v telefonu zachován.
- **Věnovat pozornost neverbální komunikaci.** Rozdílné kultury se liší např. v míře očního kontaktu, užívání úsměvu či dodržování osobní zóny.

20 Důležitým partnerem školy jsou rodiče. Spojení mezi školou a rodiči je založeno na důvěře a otevřené komunikaci založené na principu **Respektovat a být respektován**.

T I P Y

- Centrum pro integraci cizinců (CIC) vydalo [Příručku pro snadnější porozumění – my a cizinci](#), která přináší zásady jak efektivně komunikovat s osobami se slabou znalostí češtiny.
- Integrované centrum Praha (ICP) nabízí [informační leták](#) obsahující desatero pro komunikaci s cizincem a instrukce, jak postupovat za přítomnosti tlumočnicka.

5.2 INTERKULTURNÍ PRACOVNÍCI NA ŠKOLÁCH

Interkulturní pracovníci (IKP) poskytují asistenci a tlumočí migrantům při jednání s veřejnými institucemi. Kromě toho, že oba jazyky ovládají na výborné úrovni, jsou obvykle sami migrantského původu. Díky tomu zpravidla snáze získají důvěru klienta a fungují jako důležitá kontaktní osoba pro širší migrantské komunity. Spolehlivě se pohybují v českém prostředí, mají vždy alespoň základní znalosti z oblasti právní (zákon o pobytu cizinců) i sociální, dokáží klienta zorientovat v jeho situaci a odkázat ho na relevantní služby a instituce. Jejich hluboká znalost sociokulturních rozdílů jim umožňuje v komunikaci aktivně předcházet vzniku nedorozumění na obou stranách.

Jak využít práci IKP na školách?

- **Tlumočí** během osobních jednání školy s rodinou žáka s OMJ (např. zápis, třídní schůzky), v naléhavých případech mohou tlumočit také po telefonu (např. úraz dítěte ve škole).
- **Vysvětlí** rodině fungování školy a českého vzdělávacího systému, **upozorní na rozdíly** oproti zemi původu.
- **Překládají** rodičům důležité dokumenty a sdělení školy (např. školní řád, dokumenty pro účast na škole v přírodě) nebo emailovou komunikaci.
- **Pomohou s celkovou orientací** v českém prostředí, je-li to třeba, odkáží rodinu na právní, sociální nebo psychosociální poradenství pro migranty, případně jiné relevantní služby.

Jak postupovat, když rodič nespolupracuje?

- **Propojit** nespolupracující rodiče s jinými rodiči z jejich komunity nebo jinými rodiči žáků s OMJ ze školy za účelem vzájemného sdílení informací.
- **Konzultovat** situaci s interkulturními pracovníky, kteří pomohou identifikovat příčiny neshod, sociokulturní i jiné, a poskytnou asistenci jako komunikační mediátoři.
- **Obrátit se na vedení** školy, které může kontaktovat další odborníky (např. OSPOD).

Zásadní tipy pro komunikaci s rodiči při řešení konfliktů:

- vyslechnout,
- ujistit o zachování mlčenlivosti ve věcech osobních údajů a citlivých informací,
- promyslet jejich návrh či sdělení,
- rozhodnout se podle toho, co je dobré pro žáka i pro celou třídu,
- své rozhodnutí dobře vysvětlit a stát si za ním.

Z PRAXE ŠKOLY

Ve vietnamské komunitě často dochází k tomu, že rodiče jsou pracovním velmi vytížení a na dítě nemají tolik času, kolik by si přáli. Zároveň jsou to oni, kdo má větší jazykovou bariéru, zatímco jejich děti se často dorozumí bez zásadních potíží. Stává se proto, že děti vyřizují komunikaci se školou za své rodiče, a to mnohdy nejen pro sebe, ale i pro své mladší sourozence. K lepší spolupráci mezi rodiči a školou může přispět právě interkulturní pracovníce. Dívka na druhém stupni ZŠ tohoto „hendikepu“ své maminky využila a omluvenky si přes aplikaci Bakaláři bez jejího vědomí psala sama, kdykoli se jí nechtělo do školy. Interkulturní pracovníce se do případu zapojila ve chvíli, kdy už absencí bylo tolik, že to s maminkou chtěla projednat třídní učitelka. Až tehdy vyšlo najevo, že maminka o ničem neví, aplikaci sama dostatečně neovládá a její dcera toho zneužívá. Interkulturní pracovníce mamince vysvětlila, jak se aplikace (která je dostupná i ve vietnamské verzi) používá, a pomohla najít společný postup pro ověřování správnosti omluvenek – dokud bude trvat podezření, že dcera omluvenky falšuje, budou si je maminka s učitelkou potvrzovat přes SMS; na email maminka, podobně jako řada jejích krajanů, není moc zvyklá, a tudíž na něj nereaguje dostatečně rychle.

5.3 JAK VYBUDOVAT PARTNERSKÝ PŘÍSTUP K RODIČŮM-CIZINCŮM

Především je dobré si uvědomit, že k vytvoření důvěry je potřeba **pravidelné a otevřené komunikace**, včasné řešení problémů a respektování zvyků rodin-cizinců (např. oblékání, stravovací návyky apod.). Pokud jsou takové zvyky přímo v rozporu se školním řádem, je potřeba tuto informaci vhodným způsobem sdělit, např. pomocí asistence interkulturního pracovníka. Rodiče-cizinci se také kvůli jazykové a kulturní bariéře často stydí požádat o podrobnější vysvětlení a následně nejsou schopni dostatečně podpořit své děti např. při vypracování domácích úkolů. Je dobré informace průběžně opakovat. Důležité je také poskytovat rodičům formativní zpětnou vazbu zaměřenou na potřeby a pocity žáka a zdůraznit nejen to, co se nedaří, ale i jeho pokroky a úspěchy.

Partnerský přístup v komunikaci s rodiči-cizinci je založený na:

- jasném nastavení pravidel spolupráce a jejich dodržování,
- vytvoření prostředí důvěry, ve kterém se obě strany cítí respektovány,
- průběžném informování o pokrocích žáka
- a vytváření příležitostí pro zapojení rodičů do života školy.

TIPY

- Je možné představit rodičům **fungování rozhodovacích procesů ve škole** a umožnit jim se do nich zapojit, např. v rámci školské rady.
- V některých školách rodiče podepisují **dohodu se školou obsahující závazky rodičů i pedagogů**. Jiné školy mají Desatero pro rodiče, které lze v případě potřeby přeložit do různých jazykových mutací. Příkladem je [Základní a mateřská škola, Lyčkovo náměstí 6, Praha 8](#).
- Pravidla spolupráce vč. školního řádu či jeho výňatku **rodičům dát vytištěné v jejich rodném jazyce**, aby se k nim mohli kdykoliv vrátit.

Vstřícnost a partnerský přístup nicméně neznamenají snižování nároků na rodiče a žáky. Pravidla vzájemné spolupráce by měla být **jednoduchá** jak pro porozumění, tak i pro jejich následné dodržování. Od rodičů můžete vyžadovat např.:

- vybavení dítěte potřebnými pomůckami (vhodné je předložit rodičům písemný seznam v jejich jazyce),
- kontrolu domácích úkolů a jejich označení předem domluveným způsobem,
- účast na rodičovských schůzkách,
- respektování třídního vyučujícího jako primární kontaktní osoby ve věci prospěchu a chování dítěte,
- dodržování předem stanovených způsobů komunikace, např.:
 - v českém/anglickém/jiném jazyce,
 - primárně e-mailem, v naléhavých případech prostřednictvím SMS, telefonického hovoru či sociálních sítí,
 - potvrzení přijetí informace předem domluvenou formou (např. na e-mail, SMS zprávou),
 - pohotové odpovědi na e-maily, ve kterých je vyžadována součinnost či informace,
 - respektování pracovní doby (např. nevolat večer či o víkendech).

Zároveň je důležité rodičům sdělit:

- jak často a jakou formou je budete informovat o pokrocích žáka,
- jakým způsobem si s vámi mohou domluvit osobní schůzku,
- kdy jste jim k dispozici a kdy ne.

5.4 VYTVÁŘENÍ PŘÍLEŽITOSTÍ PRO ZAPOJENÍ RODIČŮ DO ŽIVOTA ŠKOLY

Společné akce, kterých se účastní učitelé, žáci i rodiče:

- prohlubují spolupráci s rodiči,
- zvyšují důvěru rodičů ke škole,
- pomáhají průběžně předávat potřebné informace
- a udržují zájem a motivaci rodičů ke spolupráci.

Neformální zpětná vazba rodičů, kterou získají pracovníci školy na školních akcích, navíc může být pro další práci s dětmi výrazně přínosná.

TIPY

- Na portálu [Inkluzivní škola](#) jsou k dispozici vícejazyčné pozvánky na školní akce v sekci *Jak komunikovat s rodiči / Informace pro rodiče / Přijetí do školy – pozvánky*.
- Pro větší účast na společných akcích (koncerty, dny otevřených dveří, sportovní dny, vánoční jarmarky aj.) o akcích s dostatečným předstihem informujte prostřednictvím kanálů, které používají rodiče-migranti, zároveň rodičům vysvětlíte, jak je pro dítě důležitá jejich účast.

Z PRAXE ŠKOLY

ZŠ U Krčského lesa se během projektu Učíme se spolu nebála otevřít dveře rodičům-cizincům. V rámci projektu vznikly informační materiály pro rodiče o fungování školy v několika jazykových mutacích a jsou dostupné na webové stránce školy www.zsukrcskeholesa.cz v sekci *Pro rodiče / Informace pro cizince*. Škola se také rozhodla vytvářet příležitosti pro zapojení rodičů do života školy. Během projektu Učíme se spolu škola uspořádala několik akcí, kterých se účastnili učitelé, žáci i rodiče. Rodiče byli aktivně osloveni třídními učiteli, aby se do akce jakkoliv zapojili. Například v rámci komunitních akcí (Multikulturní odpoledne, Vánoční jarmark aj.), které v rámci projektu proběhly, rodiče napekli pohoštění nebo se přímo účastnili jako lektoři různých aktivit. Na základě evaluace projektu bylo zjištěno, že především tyto komunitní akce přispěly k prohloubení spolupráce mezi školou a rodiči, ke zvýšení důvěry rodičů ke škole a obecně se zlepšila komunikace mezi rodiči a školou.

6 SPOLUPRÁCE S EXTERNÍMI PARTNERY

Kapitola obsahuje rozcestník klíčových partnerů školy při začleňování žáků s OMJ. Spolupráce mezi školou a externími partnery je jedna z možností, jak efektivně reagovat na potřeby vícejazyčných žáků v procesu vzdělávání a jak předcházet nežádoucím situacím. Tato poslední kapitola přináší rozcestník, který představuje možnosti, jakým způsobem a s kým spolupracovat tak, aby

Co externí partneři školy přinášejí?

- **Interkulturní práce a tlumočení** (viz výše). Seznam aktivních interkulturních pracovníků a pracovníc je dostupný na webové stránce metropolevsech.eu v sekci *Užitečné kontakty / Seznam interkulturních pracovníků*.
- **Sociální a psychosociální poradenství migrantům**. Poradenství ohledně sociálního systému v Česku nebo psychologickou pomoc při zvládnání složitých životních situací poskytují různé migrantské nevládní neziskové organizace. V Praze je možné se obrátit na neziskové organizace ze seznamu, který je dostupný na metropolevsech.eu v sekci *Užitečné kontakty / Nevládní neziskové organizace*.
- **Volnočasové aktivity pro děti a mládež**. Volnočasové aktivity jsou skvělým prostorem pro přirozenou integraci dětí a mládeže do české společnosti. Bohatý program připravují například migrantské organizace, jejichž seznam je dostupný také na metropolevsech.eu v sekci *Užitečné kontakty / Migrantské organizace*.
- **Poradenství pro pedagogy a pracovníky školy ohledně začleňování žáků s OMJ**. Podporu při začleňování žáků s OMJ ve škole přináší jak nevládní neziskové organizace, které se zaměřují na vzdělávání dětí s OMJ (SIMI, ICP, CIC, META, InBáze, Nová škola), tak Národní pedagogický institut ČR na webové stránce cizinci.npi.cz/.
- **Multikulturní programy pro školy**. Mnoho nevládních a neziskových organizací nabízí ucelené multikulturní programy pro MŠ, ZŠ i SŠ, které se zaměřují na prevenci xenofobie a podporu mezikulturního dialogu. Rozcestník metodik k tématu migrace a integrace je dostupný na webové stránce www.migrace.com / *Integrace / Migrace na školách / Školení a metodiky pro pedagogy / Rozcestník aktivit a metodik k tématu migrace*.

Při začleňování žáků s OMJ mohou také školy na Praze 4 pomoci další externí subjekty:

- **Dům dětí a mládeže na Praze 4** nebo **Dům dětí a mládeže v Modřanech** nabízí mnoho kroužků. V některých DDM nabízí i kroužek češtiny.
- **Knihovny** dětem i dospělým migrantům poskytují mnoho služeb. Například **Městská knihovna Praze 4 – Krč** nabízí volný vstup na internet nebo zapůjčení společenských her.
- **Organizace Amiga** pořádá volnočasové aktivity a přes organizaci **AKCENT** jazykové kurzy češtiny na Praze 4.

S žáky s OMJ také pracují například organizace Junák – český skaut, z. s. (**oddíl Ostrůž**), turistické a atletické oddíly, základní umělecké školy nebo pomáhající nevládní neziskové organizace. Seznam organizací, které poskytují volnočasové aktivity pro děti migranty je dostupný na webové stránce www.migrace.com v sekci *Integrace / Učíme se spolu / Informace pro rodiče / Informace k zájmové činnosti mimo školu*.

Organizace pracující s migranty na Praze 4:

- **Info-Dráček** – organizace sídlí na Libušské 319/126 na Praze 4, pořádá pro rodiny komunitní aktivity, poradenství, příměstské tábory, akce a festivaly.
- **Klub Hanoi** – sídlí na Libušské 400/115 na Praze 4 a cizincům nabízí poradenskou činnost, interkulturní práci, rodinné centrum a další.
- **Lam Cha Me CZ** je sdružení vietnamských rodičů a nabízí především aktivity pro maminky s dětmi, kurzy češtiny a komunitní centrum.
- **Integrační centrum Praha**, které působí v mnoha městských částech Prahy a pořádá kurzy češtiny pro děti nebo dobrovolnický program.
- **META, o.p.s.** sídlí na Praze 3, nicméně působí téměř po celé Praze. Poskytuje poradenství rodičům i pedagogům, pořádá kurzy češtiny a dobrovolnický program.

Někteří žáci potřebují individuální pomoc s češtinou (doučování) nebo lekce češtiny navíc (kurzy češtiny). Seznam organizací, které poskytují zdarma kurzy češtiny pro dospělé i děti, je dostupný na webové stránce www.metropolevsech.eu v sekci *Potřebuji řešit / Vzdělávání a nostrifikace diplomu / Kurzy českého jazyka*.

7 DALŠÍ DOPORUČENÉ ZDROJE

K PŘÍCHODU ŽÁKA S OMJ DO ŠKOLY:

- S tím, co vše je třeba zvážit, než rozhodneme o zařazení žáka s OMJ do ročníku, poradí článek na inkluzivní škole [Zařazení do ročníku](#).
- Na webové stránce [Inkluzivní škola](#) jsou v sekci *Infobalíčky a infografiky* dostupné materiály pro pedagogy Školní zralost a přechod z MŠ do ZŠ

K ADAPTACI ŽÁKŮ S OMJ:

- [Metodická příručka pro práci adaptačního koordinátora na ZŠ Masarykova v Plzni](#) dostupná na webu www.masarykovazs.cz v sekci *Poradenské služby / Koordinátor vzdělávání cizinců*.
- Příručka začleňování žáků s OMJ na Gymnáziu Jana Palacha dostupná na webu www.gjpl.cz v sekci *Dokumenty*.
- [Příručky začleňování žáků s OMJ na základních školách](#) dostupné na webu www.inkluzivniskola.cz v sekci *Příručky ze ZŠ*.
- Rady a tipy, jak začlenit nového žáka s OMJ do školy, jsou dostupné v [Průvodci začleňováním žáků s OMJ](#) od organizace Meta, o.p.s. na webové stránce meta-ops.eu v sekci *Pro školy* v záložce *Publikace*.

K VÝUCE A HODNOCENÍ ČDJ:

Metodické materiály:

- Více k hodnocení ČDJ je sepsáno v průvodci od organizace META dostupným na stránce [Inkluzivní škola](#) v sekci *Výuka ČDJ / Učíme češtinu jako druhý jazyk*.
- Další informace k podpoře žáků s OMJ přináší [Inkluzivní škola](#) v sekci *Děti s OMJ / Podpora vícejazyčnosti a Jak na rozvoj akademického jazyka*.

Metodiky s pracovními listy pro učitele:

- *Hezky česky, J. Tábořská* – metodika a pracovní listy pro učitele, dostupná na cizinci.npi.cz v sekci *ČDJ materiály a publikace / 3. – 9. ročník ZŠ / Hezky česky I a II*.
- Tamtéž *Prázdninová škola češtiny, B. Jaurisová a M. Pánová* – metodika a pracovní listy pro učitele a *Nečtu, nepišu, učím se česky, P. Lacinová* – pro učitele v mateřských školách.

E-learningové programy:

- <https://mluvtecesky.net>
- <https://www.kurzycestinyprocizince.cz/cs/e-learning.html>
- <https://www.cestina2.cz>
- <https://levouzadnionline.cz>

Slovníky a překladače:

- Obrázkový překladač Symwriter.
- Tematické překladové slovníčky na [Inkluzivní škole](#) v sekci *Zapojení do výuky a materiály / Překladové slovníčky*.

K podpoře žáků s OMJ ve výuce:

- Organizace META vydala infobalíčky, jeden z nich se zabývá [Dlouhodobou systémovou podporou u vícejazyčných žáků](#). Infobalíčky jsou dostupné na Inkluzivní škole / [META infobalíčky a infografiky](#).
- Mnoho materiálů, pracovních listů, připravených hodin také najdete na webovém portálu Inkluzivní škola / [Zapojení do výuky a materiály](#).

K hodnocení žáků s OMJ:

- Webináře, videa, články a stránku věnovanou tomuto tématu spravuje NPI ČR na webovém portálu [cizinci.npi.cz](#) v sekci *Hodnocení – jak na to*.
- Na webové stránce Inkluzivní škola v sekci *Infobalíčky a infografiky* je dostupný materiál k [Hodnocení žáků s OMJ](#).

K práci s heterogenní třídou:

- Více informací k tomu, [Jak posilovat pozitivní klima třídy](#) je v článku na webové stránce SIMI [www.migrace.com](#) / *Integrace / Učíme se spolu / Informace pro pedagogy*.
- Portál Zapojme všechny – [práce s heterogenní třídou, podnětné klima třídy, Jak nastavit a udržet bezpečné klima ve třídě s SVP](#).
- Na portálu [www.inkluzivniskola.cz](#) je v sekci *Adaptace / Klima školy* několik článků k tématu, které se zaměřují na klima školy a práci s třídním kolektivem.

K PŘEKONÁNÍ JAZYKOVÉ BARIÉRY:

- Člověk v tísní vydal příručku [Efektivní komunikace v interkulturním prostředí](#), která obsahuje užitečné informace o komunikaci s Ukrajinci, Romy a Vietnamci.
- Další doporučení, jak rodiče zapojit do života školy, najdete v infosheetu [Inspiromat č.6 Spolupráce s rodiči](#) od Národního pedagogického institutu ČR.
- Na Inkluzivní škole jsou informační materiály pro pedagogy v sekci *Infobalíčky a infografiky* / [Komunikace rodiče a volnočasové aktivity](#)
- Další tipy k ulehčení komunikace s rodiči migranty jsou zpracované v Manuálu lokální integrace dostupném na [www.migrace.com](#) / *Integrace / Města a inkluzivní strategie / Manuál lokální integrace / Komunikace s migranty*.
- Překlady různých materiálů pro rodiče jsou dostupné na webové stránce [cizinci.npi.cz](#) v sekci *Tlumočení a překlady*.

KE SPOLUPRÁCI S EXTERNÍMI PARTNERY:

- Informační rozcestník s dalšími materiály je dostupný na webové stránce Inkluzivní škola v sekci *Infobalíčky a infografiky* / [Spolupráce s externími partnery](#) a v článku [Spolupráce s externími partnery](#).
- Rozcestník organizací, které zajišťují aktivity přes prázdniny pro děti s OMJ, lze stáhnout na webové stránce [www.migrace.com](#) / *Ke stažení / Pro pedagogy / Newsletter / Newsletter červen 2023 / Volnočasové aktivity na prázdniny*.

PŘÍLOHA 1: INFORMAČNÍ MATERIÁLY PRO ŽÁKY

Informační materiály pro žáky vznikly za účelem usnadnit adaptaci na škole nově příchozím žákům s OMJ. Vychází z přímých potřeb žáků a týkají se informací ohledně orientace ve škole, organizace školní výuky, potřebných pomůcek a dalších školních aktivit.

OBSAH:

1. Práva a povinnosti žáků
2. Režim a rozvrh dne
3. Výuka ve škole
4. Vyučovací předměty
5. Pomůcky
6. Hodnocení
7. Domácí příprava učení češtiny jako druhého jazyka
8. Distanční výuka
9. Na koho se obrátit
10. Školní třída
11. Školní akce
12. Volný čas ve škole

The collage shows three overlapping documents. The top one is in English, the middle one in Ukrainian, and the bottom one in Chinese. The Chinese document includes a table of school hours:

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
8:00	8:55	9:55	11:00	11:55	12:50	13:45	14:40
8:45	9:40	10:40	11:45	12:40	13:35	14:30	15:25

ANGLIČTINA

www.migrace.com/adm/_upload/docs/listy_deti_cz-en_zs_u_krcskeho_lesa_final_1690995835.pdf

UKRAJINŠTINA

www.migrace.com/adm/_upload/docs/listy_deti_cz_ua_zs_u_krcskeho_lesa_1-12_1690992758.pdf

VIETNAMŠTINA

www.migrace.com/adm/_upload/docs/listy_deti_cj_viet_zs_u_krcskeho_lesa_1-12_1690992752.pdf

ČÍNŠTINA

www.migrace.com/adm/_upload/docs/listy_deti_cj_cn_zs_u_krcskeho_lesa_1-12_1690992747.pdf

Překladové slovníčky základních pojmů do jednotlivých předmětů:

[angličtina](#)
[ukrajinština](#)
[vietnamština](#)

[čínština](#)

PŘÍLOHA 2: INFORMAČNÍ MATERIÁLY PRO RODIČE

Informace pro rodiče ohledně fungování českého vzdělávacího systému. Informační materiály obsahují překlady základních dokumentů školy ohledně fungování školní jídelny a družiny, ale také informace o distanční výuce nebo návod k používání aplikace Bakaláři. Informační materiály jsou dostupné ve třech jazykových mutacích: angličtina, vietnamština a ukrajinština.

OBSAH:

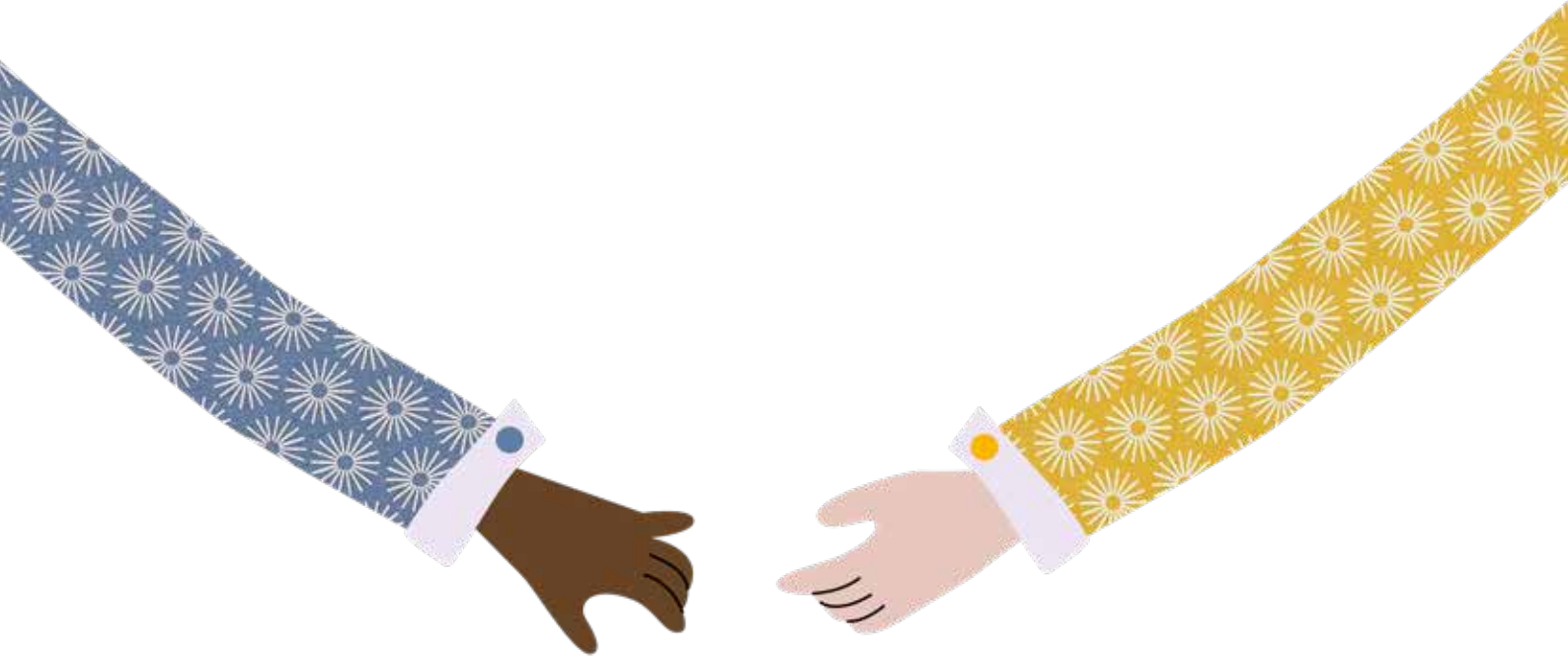
1. Vzdělávací systém v České republice
2. Zápis do základní školy
3. Informace pro rodiče žáků prvních ročníků
4. Organizace školního roku
5. Práva a povinnosti žáků
6. Práva a povinnosti zákonných zástupců (rodičů)
7. Komunikace se školou
8. Jazyková příprava a podpora pro žáky s odlišným mateřským jazykem
9. Praktické informace
10. Hodnocení
11. Školní poradenské centrum
12. Školní jídelna
13. Školní družina
14. Distanční výuka
15. Návod na užívání aplikace Bakaláři
16. Doporučení k procvičování češtiny

<p>HODNOCENÍ PROSPĚCHU (KLASIFIKACE) ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ (КЛАСИФІКАЦІЯ)</p> <p>Výsledky vzdělávání žáka v jednotlivých povinných a nepovinných předmětech se hodnotí takovými stupni prospěchu (známkami). Žák dostává známky v průběhu celého školního roku do elektronické školové knižky v internetovém informačním systému Bakaláři. Jako rodiče máte povinnost pravidelně prospěch kontrolovat (minimálně jednou týdně).</p> <p>Результати навчання в окремих обов'язкових та факультативних предмети та оцінюються за такими ступенями успішності (оцінками). Учень отримує оцінки протягом усього навчального року в електронній школьній книжці в інтернет системі Bakaláři. Батьки повинні регулярно контролювати успішність учня (мінімум раз на тиждень).</p>	
<p>HODNOCENÍ PROSPĚCHU (KLASIFIKACE) ĐÁNH GIÁ KẾT QUẢ (CHẤM ĐIỂM)</p> <p>Výsledky vzdělávání žáka v jednotlivých povinných a nepovinných předmětech se hodnotí takovými stupni prospěchu (známkami). Žák dostává známky v průběhu celého školního roku do elektronické školové knižky v internetovém informačním systému Bakaláři. Jako rodiče máte povinnost pravidelně prospěch kontrolovat (minimálně jednou týdně).</p> <p>Крім електронної Школьної книжки мають існувати паперові довідки к Школьній книжці, там улюблєні записувати дані інформації, якщо наприклад класифікаційні позначення, покриваючи ці вибраний пензє а подібне провадити вєднє.</p> <p>Vyvěštění a opravná zbrojka Na konci prvního a druhého pololetí žák dostává vyvěštění, kde jsou zhodnoceny jeho výsledky. Stupně prospěchu jsou vypředeny buď žilicmi, nebo slovně: 1 – Vyborno, 2 – Chvalitebný, 3 – Dobro, 4 – Dostatečný, 5 – Nedostatečný. Pokud žák obdržel na vyvěštění ve všech předmětech stupeň 1-4, prospěhl (zádně ukončil daný ročník). Pokud obdržel na vyvěštění ve 2. pololetí alespoň z jednoho předmětu stupeň 5 – Nedostatečný, v daném ročníku neprospěhl, a bude muset z příslušného předmětu vykonat opravnou zkoušku. Zkoušku vykonávají také žáci, kteří nebyli na konci ročníku z jednoho či více předmětů hodnoceni. Když žák opravnou zkoušku neudělá, musí opakovat stejný ročník.</p> <p>Bảng điểm và thí điểm Cuối học kỳ 1 và học kỳ 2, em được nhận bảng điểm. Là văn bản đánh giá kết quả học tập của em. Các thang kết quả được điểm đạt bằng em sẽ hoặc bằng từ: 1 – Giỏi, 2 – Khá, 3 – Trung bình, 4 – Vừa đạt, 5 – Chưa đạt. Nếu em đạt điểm từ 1 đến 4 trong tất cả các môn, em được tốt nghiệp (bằng thành công năm học). Nếu trong học kỳ 2, em có ít nhất một điểm 5 trong một môn học trên bảng điểm – Chưa đạt, thì em không được tốt nghiệp và phải thi lại môn đó. Cuối năm học, những em không được đánh giá trong một hoặc nhiều môn cũng phải thi lại. Nếu em không vượt qua được kỳ thi lại này, em phải học lại năm học đó.</p> <p>Đánh giá kết quả học tập và thi điểm Cuối học kỳ 1 và học kỳ 2, em được nhận bảng điểm. Là văn bản đánh giá kết quả học tập của em. Các thang kết quả được điểm đạt bằng em sẽ hoặc bằng từ: 1 – Giỏi, 2 – Khá, 3 – Trung bình, 4 – Vừa đạt, 5 – Chưa đạt. Nếu em đạt điểm từ 1 đến 4 trong tất cả các môn, em được tốt nghiệp (bằng thành công năm học). Nếu trong học kỳ 2, em có ít nhất một điểm 5 trong một môn học trên bảng điểm – Chưa đạt, thì em không được tốt nghiệp và phải thi lại môn đó. Cuối năm học, những em không được đánh giá trong một hoặc nhiều môn cũng phải thi lại. Nếu em không vượt qua được kỳ thi lại này, em phải học lại năm học đó.</p>	
<p>KOMUNIKACE SE ŠKOLOU КОМУНІКАЦІЯ ЗІ ШКОЛОЮ</p> <p>Mezi základní principy komunikace se zaměstnanci školy patří vzájemný respekt, spolupráce a dialog. Je důležité komunikovat pravidelně, bez zbytečných prodlív, srozumitelně a dodržovat hranice (např. škola Vám neposílá informace o jiných žácích).</p> <p>Основними принципами комунікації між працівниками школи є взаємоповага, співпраця та діалог. Важливо спілкуватися регулярно без затримок, зрозуміло та дотримуватися меж (наприклад, школа Вам не дасть інформацію про</p>	
<p>KOMUNIKACE SE ŠKOLOU LIÊN LẠC VỚI NHÀ TRƯỞNG</p> <p>Mezi základní principy komunikace se zaměstnanci školy patří vzájemný respekt, spolupráce a dialog. Je důležité komunikovat pravidelně, bez zbytečných prodlív, srozumitelně a dodržovat hranice (např. škola Vám neposílá informace o jiných žácích).</p> <p>Mezi základní principy komunikace se zaměstnanci školy patří vzájemný respekt, spolupráce a dialog. Je důležité komunikovat pravidelně, bez zbytečných prodlív, srozumitelně a dodržovat hranice (např. škola Vám neposílá informace o jiných žácích).</p> <p>Máte právo získat od zástupců školy informace o prospěchu a chování Vašeho dítěte a očekávat se od Vás, že se o ně budete aktivně zajímat. Mezi Vaše povinnosti potom patří komunikovat se školou ohledně uvolňování dítěte z výuky, změn zdravotní způsobilosti či zdravotních obtíží dítěte, změn osobních/kontaktních údajů a dalších závažných okolností a nestandardních situací.</p> <p>Když něčemu nerozumíte, můžete se zaměstnanci školy vždy zeptat či je poprosit o přeformulování. Od vyučujících si také můžete nechat překontrolovat poznámky, které si píšete během schůzek. Zároveň můžete k tlumočení využít bezplatných služeb interkulturálních pracovníků působících např. v neokrajových organizacích Integrační centrum Praha, Poradna pro integraci či Sdružení pro integraci a migraci. Seznam interkulturálních pracovníků je také k dispozici na stránkách https://metropolisevseh.eu v sekci Služby / Služby tlumočnické / Bezplatné tlumočnické služby / Služby tlumočnické. V žádném případě není vhodné výsledovat po dítěti, aby tlumočnické konverzaci mezi Vámi a učitelem. Ani dítě, které slyšelo ovládá oba jazyky, není profesionální tlumočnické, mnoho důležitých informací může záměrně či omylně vynesat, což může být zdrojem pozdějších zbytečných nedorozumění.</p> <p>www.migrace.com www.migrace.com</p>	

Informační materiály jsou dostupné zde:

www.migrace.com/cs/regularizace/ucime-se-spolu

Za spolupráci na publikaci děkujeme komentátorům z pedagogického sboru ZŠ U Krčského lesa:

Martina Kulišová

Nela Mohoritová

Pavla Klimešová

Petr Tuček

Tomáš Pírek

Zita Jílková

a interkulturním pracovnícím SIMI:

Nguyen Thi Minh Trang

Marianna Kuzmovyčová

PŘIJÍMÁNÍ A ZAČLEŇOVÁNÍ ŽÁKŮ S OMJ

Autoři: Marie Leopoldová, Simona Heriban Kalíková

ed. Vojtěch Zemánek, Zuzana Ostřanská

Vydává Sdružení pro integraci a migraci, Havlíčkovo nám. 2, Praha 3, 130 00, www.migrace.com

Jazyková korektura: Eliška Macháňová, Zuzana Ostřanská

Grafická úprava: Blanka Klimešová

Tisk: Studio STKI, s. r. o.

On-line verze dostupná na www.migrace.com/cs/regularizace/ucime-se-spolu

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Příručka vznikla v rámci projektu Učíme se spolu, který je spolufinancován Evropskou unií z Evropských strukturálních a investičních fondů, v rámci Operačního programu Praha – pól růstu ČR.

www.migrace.com

**SDRUŽENÍ
PRO INTEGRACI
A MIGRACI**